

КОЙ Е НАЙ-ГОЛЯМ

КОЙ Е НАЙ-ГОЛЯМ КАЗАХСКИ НАРОДНИ ПРИКАЗКИ

chitanka.info

В тая книга ще прочетете хубавите народни приказки на казахстанския народ. Някои от тях приличат много на нашите народни приказки. Ушко е роден брат на нашия Палечко, хитрините на Лисана са същите, а голобрадия хитрец Алдар-Косе е нашият Хитър Петър. Тия казахски народни приказки ще се харесат на нашите деца така, както им харесват нашите хубави народни приказки. Но вие сигурно никога не сте чували за тая страна — Казахстан и за народа ѝ — казахи и затова, преди да започнете да четете приказките, ще ви разкажа нещо за тях.

Казахстан се простира далеч на изток отвъд Черно море, отвъд реката Волга и Каспийско море. Тая страна е една от републиките в Съветска Русия и е повече от двадесет пъти по-голяма от България.

Тая обширна земя в по-голямата си част е равна степ, като на някои места се издигат планински възвишения, а другаде се срещат полупустинни области. Някога тя е била дъно на море и затова езерата ѝ са солени, а тук-там и по сушата се белеят солни пластове.

Пролетта в степите преминава бързо и избликналият зелен и пъстроцветен килим скоро изсъхва и пожълтява.

Настъпва горещо и сухо лято. Тогава поникват други треви, които имат дълбоки корени и могат да виреят на сухо, защото в степите почти не ваят дъждове и през лятото земята се напуква от горещината. Тая трева е добра паша за степните стада.

Казахите са скотовъдци. Те отглеждат големи стада овце, коне и камили.

Преди идването на съветската власт, когато са се създавали народните им приказки, те са живеели незаседнал живот: местели са се от едно място на друго със стадата си. Като изяде добитъкът тревата на едно място, премествали са се на друго. Живеели са в подвижни колиби-палатки, направени от вълнена плъст (кече) и главната им храна е била конско, камилско или овче месо, а най-хубавото питие — конското мляко — кумис.

За прекарване на суровата зима си правели жилища от глина, примесена с говежди тор.

Добрият кон бегач е бил най-верният другар на казаха, а варено конско или камилско месо — най-добрата храна.

Така в полупървобитно състояние, напълно неграмотни и непросветени, са живеели казахите почти до революцията, след което животът им съвсем се променя.

Скоро в степите се появили села и градове. В градовете се белеят големи здания с балкони и широки прозорци, зеленят се градини, блести на слънцето вода. По пътищата се носят автомобили.

Казахите живеят вече заседнал живот в неголеми глинени домове, между които се издига високо двуетажно здание с големи прозорци. Това е училището. Всяка заран там отиват да се учат децата на доскорошните неграмотни скитници-овчари.

Трактори порят целината и дивата степ се превръща в плодно поле. Никнат зеленчукови и овощни градини, разработват се мини и се издигат фабрики.

За 30 години, благодарение грижите на съветската власт, пустинната степ оживя и доби нов вид и неграмотните до скоро казахи заживяха по-човешки живот.

УШКО

Живеели в степта дядо и баба. Нямали си деца и им било много мъчно. Веднъж бабата казала на дядото:

— Донеси ми овчи уши.

Дядото тръгнал по съседните домове и там гдето колели овце, молел се да му дадат ушите им. Хората му ги давали.

Скоро дядото събрал така четиридесет уши и ги занесъл у дома на бабата си.

Сложили ги край огнището. Но щом ушите се нагрили, веднага оживели. Превърнали се на мънички момченца и започнали да тичат и играят из стаята.

Зарадвали се дядото и бабата на дечицата. Весело станало в бедната им къщичка.

Отначало всичко вървяло добре, но скоро многобройните дечица взели да дотягат на старците.

Започнат ли ушковците да ядат — разсипват гозбата и ронят по земята хляба; легнат ли да спят — карат се; станат ли — сбият се. Пъхат се на дядото в джобовете му, крият се в калпака му, качват се по

главата му и дърпат мустаците му, а едно пък си заглавило^[1] краката в лулата му.

Рече бабата да седне, току изпищи някое отдолу: „Стой, бабо, ще ме смачкаш!“ Поиска да вземе лъжицата да разбърка гозбата, току извика друго: „Стой, бабо, ще ме изгориш!“

Пищят, викат, пеят — цял ден мира не дават на дядо и баба. Не ги оставят да си подремнат край огъня.

Така днес, така утре, разсърдил се един ден дядото, грабнал метлата и ги изгонил всичките навън.

— То и без деца е лошо, ама пък това е истинска беда! — казал дядото и тръснал вратата.

Заживели отново дядото и бабата самички.

Наскоро черната им едногърба камила си родила камилче. Започнала бабата да дои камилата. Дои я и се кара на дядото:

— Как можа ти, лош дядо, да прогониш всичките ми дечица. Ако беше останал поне един Ушко, щях да го покача на котела и той щеше да ближе млечната пяна.

— Но аз съм тук! — извикал Ушко изпод купа с дърва, където се бил скрил от по-рано.

Зарадвали се дядото и бабата, започнали да хранят и поят милия Ушко. А Ушко тича, играе, даже се научил да язди кон. Обикнали го

дядото и бабата като истинско свое дете и не помисляли даже да му се карат за палавостите.

Веднъж дядото се накарал да иде в града за сол, но преди самото тръгване се разболял.

— Аз ще ида! — казал Ушко.

— Върви, но се пази да не ти стане нещо.

— Не бойте се! — казал важно Ушко. — Покачете ме само на камилата.

Покачили Ушко на черната едногърба камила и той я подкарал към града.

В града при бакалина всичките камили натоварили със сол, само черната камила останала ненатоварена.

— Где е стопанинът на тая камила? Какво иска той? — попитал продавачът.

— На моята камила сложи три торби сол! — извикал Ушко.

Огледал се търговецът, не видял никого. Но все пак наредил да се натовари на камилата сол.

— Моя черна камило, хайде към дома! — казал ѝ Ушко.

Тръгнала камилата по познатия път. Вървели, вървели — завалял дъжд. Ушко слязъл от камилата и се скрил под едно листо. Гладната камила започнала да пасе трева и без да иска изяла Ушко заедно с листото.

Напасла се камилата и тръгнала да си отива.

Стигнала камилата дома. Изтичали дядо и баба, свалили солта.

Търсят Ушко тук-там — няма го.

— Где си, Ушко? — завикали те изплашени.

— Тука съм.

— Но где?

— Ако ме обичате повече от камилата, заколете я и ще ме намерите.

Дядото заклал камилата, но не намерил Ушко.

През нощта един гладен вълк се промъкнал и изял стомаха на камилата заедно с Ушко, който бил в него.

През деня вълкът спал скрит, а вечерта, като огладнял, приближил се до овче стадо. Промъкнал се той до едно агънце и точно да го грабне, Ушко изведнъж се развикал:

— Овчарю, пази се от вълка!

Изплашил се сивият вълк и се скрил в гъстата гора. От тогава лош живот настъпил за вълка: щом се промъкне до някоя плячка, Ушко завиквал:

— Пазете се — вълк иде!

Ходел вълкът гладен, козината му увиснала, останал съвсем без сили. Отишъл той за съвет при лисицата.

— Кумичке мила, избави ме от тая беда: зъл дух се е вселил в мене и иска да ме умори.

— Не тъжи, кумчо, злия дух може да се изгони много лесно.

— Как? Цял живот ще ти бъда длъжен, само ми помогни, — замолил се вълкът на лисицата.

— Тичай из степта без почивка, запоти се хубаво, а после легни на леда и заспи и злият дух ще те остави.

Сбрал вълкът последните си сили и започнал да тича по степта. Изскочили из жилищата си всички животни, загледали го и се зачудили:

— Както изглежда, вълкът се е побъркал.

Когато не останало сухо нито едно косъмче от козината му, вълкът изтичал при замръзналото езеро, тръшнал се на леда и заспал.

Дълго спал вълкът и най-последно се събудил от тропота на конски копита. Опитал се да стане, но кожухът му бил замръзнал здраво за леда. Дърпал се вълкът, дърпал се, снопове от козината му останали на леда, но не могъл да избяга.

Двама конника налетели отгоре му и го убили.

Разпорили го и му одрали кожуха. А Ушко, без да го забележат, неусетно се пхнал в джоба на единия от конниците.

Нощта настигнала пътниците по пътя. Те спрели при една къща и се помолили да ги пуснат да пренощуват.

— Колко души сте?

— Двама.

— Не, трима! — обадил се Ушко и се подал из джоба. Видели го стопаните и се засмели.

— И ти за човек ли се смяташ! — казала подигравателно стопанката.

Гостите останали да нощуват в тая къща. Домакинът заклал агънце и жена му го турнала на огъня да ври.

Сварило се месото и домакините поканили двамата гости да вечерят, а Ушко не поканили. Ушко излязъл из джоба на конника и започнал да се приближава полека към тенджерата с вареното месо. Но точно се навел над тенджерата и искал да грабне една мръвка, домакинът го хванал и го отместил настрана. Така Ушко се опитвал няколко пъти да си хапне месце, защото бил много гладен, но ту домакинът, ту домакинята все го махали настрана. Разсърдил се страшно много Ушко и решил да си отмъсти.

Като заспали всички през нощта, Ушко взел вълчата кожа и я турнал между двамата домакини. Разместил из стаята къде каквото могъл, после грабнал един чук и заудрял по дъното на тенджерата. Удря с всичка сила и вика:

— Вълци! Вълци! Спасявайте овцете!

Събудили се всички изведнъж, развикали се, настанала страшна бъркотия.

Домакинята напипала вълчата кожа до себе си и помислила, че вълк се е вмъкнал в стаята. Домакинът също напипал вълчата кожа и помислил същото. Грабнали и двамата кой каквото му попадне и се заудряли в тъмното.

— Вълк! Вълк! Удряйте! — викали те и се удряли където попадне в тъмното.

Дошли им на помощ и двамата конника и се започнал такъв бой и такава бърканица, че никой не можел да разбере какво става.

А в това време Ушко се превивал от смях, излязъл навън, яхнал единия кон и го подкарал към родния си дом.

Като стигнал у дома си, дядото и бабата толкова много се зарадвали, че от радост не знаели къде да го турнат и какво да го нагостят.

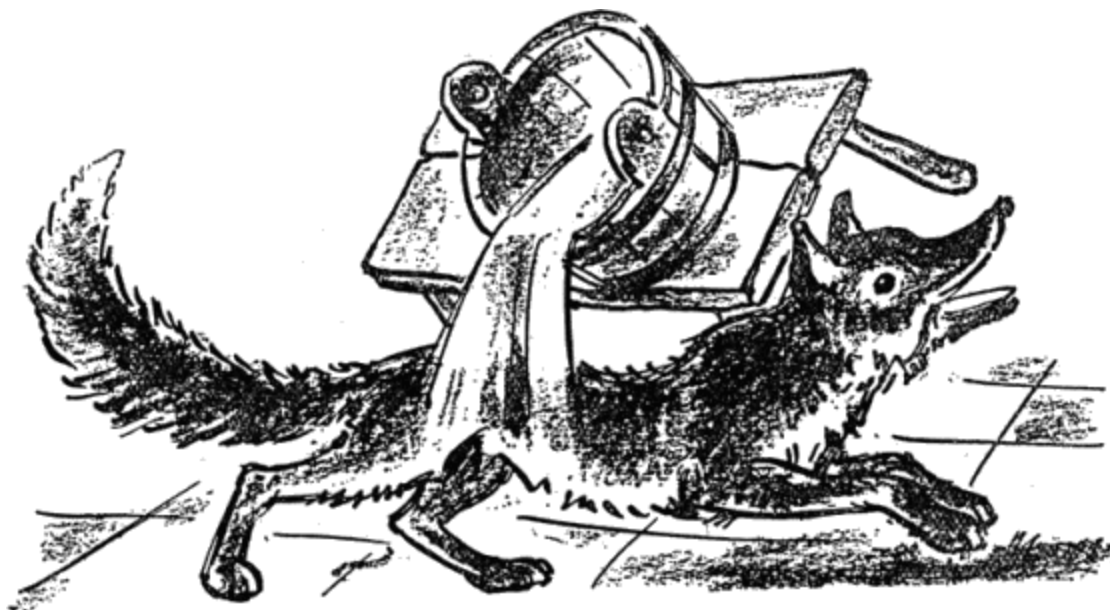
Бабата му донесла пълен котел с мляко и както бил изгладнял, Ушко се навел над него и изсмукал наведнъж всичкото мляко.

Оттогава дядото и бабата не го пускали вече никъде да ходи сам.

[1] заглавя се (ост.) — затъна, та не мога да изляза. — Б.ел.кор. ↑

СИНЯТА ЛИСИЦА

Една лисица живеела близо до града. Нощем тя се промъквала в града и търсела разни остатъци от месо и друга храна.

Веднъж тя се вмъкнала в една бояджийница и без да иска се боядисала цялата със синя боя. Така боядисана отишла в гората.

Случило се, в същото това време зверовете да си избират цар. Като видели синята лисица, всички я помислили за някакво рядко, благородно животно и единодушно я избрали за цар.

Така лисицата зацарувала и не само вълците и мечките ѝ се подчинявали, но и лъвовете и тигрите изпълнявали всичките ѝ заповеди.

Заживяла си хитрушата лисица от хубаво по-хубаво.

Но царуването ѝ не траяло дълго. Завалил дъжд и измил синята ѝ боя. Тогава всички животни изведнъж познали ръждивата кумичка-лисичка и не само, че я изгонили от царското място, но и жестоко я набили.

ЧЕТИРИДЕСЕТ НЕБИВАЛИЦИ

Това се случило в далечните стари времена, когато птичките снасяли яйцата си по гърбовете на овцете, гъската била пъдарин, а пък скорецът — съдия.

Един страшен хан обявил на народа си:

„Който разкаже четиридесет небивалици, нему ще дам половината си ханство и ще го ожения за дъщеря си“.

По цялата степ полетели бързи конници от село на село, за да съобщят ханското желание.

Прочути разказвачи оседлали конете си и тръгнали към хана да му разказват небивалици.

Ханските слуги им казвали:

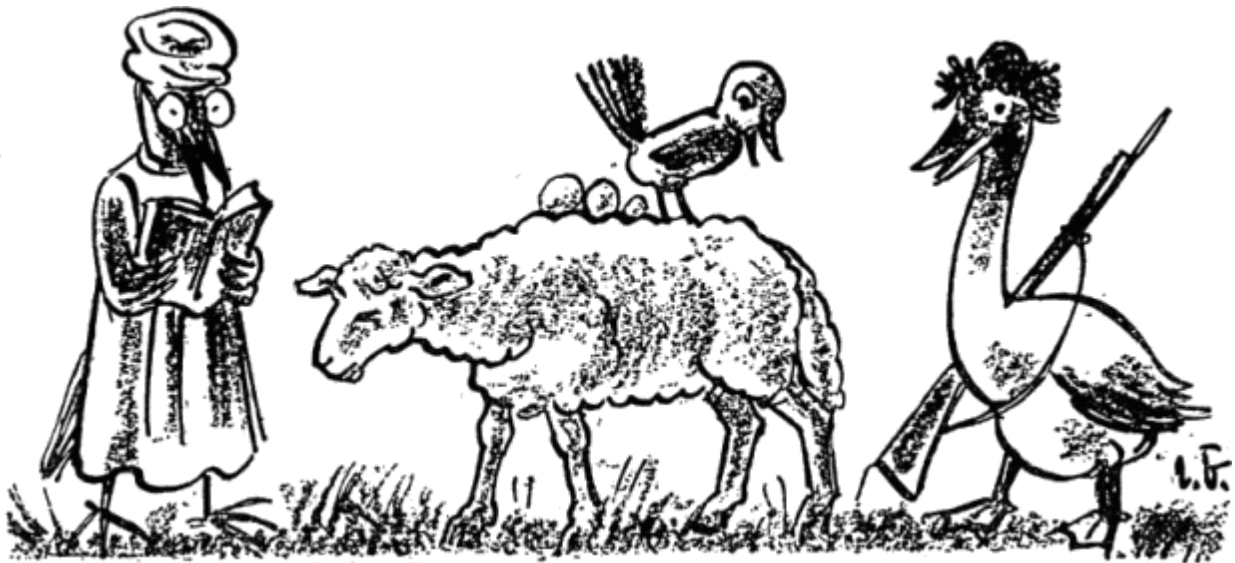
— Знайте, че ако в небивалиците ви има макар и малко истина, главите ви ще отлетят от плещите.

Но разказвачите искали да се оженият за ханската дъщеря и да получат половината ханство и затова не се отказвали, а започвали да съчиняват небивалици.

Един измислил пет, друг — десет, трети — петнадесет, но четиридесет небивалици не могъл да измисли никой.

По заповед на жестокия хан много глави били отсечени.

Когато вече желаещите да разказват на хана небивалици се свършили, при хана дошло едно момче и казало:

— Искам да разкажа на хана четиридесет небивалици.

— А ако не можеш да измислиш четиридесет небивалици, какво да те правя? — попитал го ханът.

— Каквото иска ханът. Негова воля. Окажете ми същата почит каквато и на другите разказвачи! — отговорило момчето.

Ханът кимнал с глава на везирите си:

— Бройте.

Момчето започнало да разказва.

Било ли е някога или не е било никога?

Като се родих преди баща си, аз пасях стадата на дядо си.
Вечер преди лягане проверявах конете по ушите, а сутрин ги броях по краката.

Един ден забелязах, че липсват чифт уши и четири крака.

Проверих още веднъж.

Беше се загубила кобилата дълга дванадесет метра. Тя надбягваше вятъра и подскачаше до слънцето.

Ето ти беда.

Разтичах се натам-насам — няма я нийде кобилата.

Покачих се на могилка, забучих в земята бастун, в бастуна — нож, а на ножа — шило.

Качих се най-отгоре. Погледнах на небето, разгледах земята, но кобилата ми я нямаше никъде. Тогавя извадих едното си око и го изпратих да я търси.

Окото изтича и ми каза:

— Ето я там.

Наистина до малка ливадка пасеше с жребчето си моята бързонога кобила. Тръгнах към нея. Вървах сто дни и сто ноци без отдих.

Ливадката излезе море. Кобилата пасеше с жребчето на другия бряг на морето.

Седнах на ножницата от ножа си и като гребях с ножа, преплувах морето.

Хванах бегълците, качих се на жребчето, взех кобилата под мишка и тръгнах обратно.

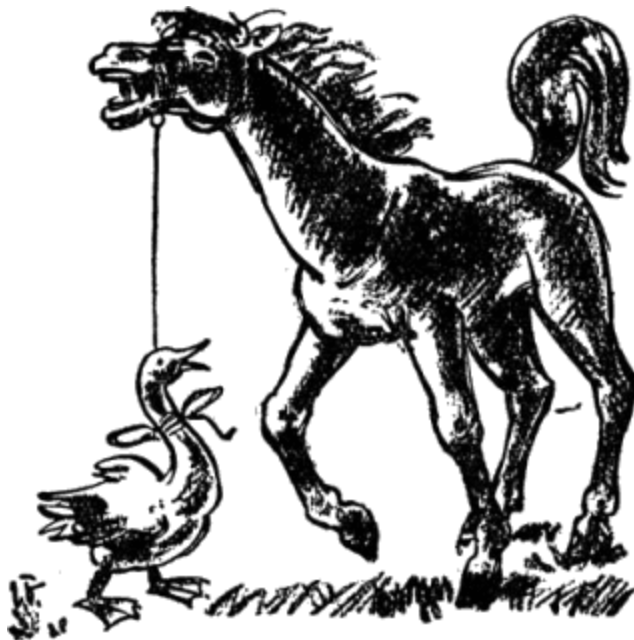
Както си вървах, видях под един храст, още не израснал, но вече изсъхнал, свито зайче.

Пуснах в зайчето стрела, но тя отскочи от него. Пуснах друга стрела с тъпото напред. Тя се заби в сърцето на заека, но той избяга. Аз хвърлих подире му шапката си, захлупих го умело и го хванах.

Отидох в колибата си и разпорих зайчето. От зайчите бъбреци извадих пет кила сланина.

Изведнъж чувам — кобилата зацвили тревожно.

Изтичах навън и какво да видя — вместо за кол, завързал съм я за шията на една гъска. Гъската запляскала с криле и изплашила кобилата.

Превързах кобилата и започнах да събирам съчки за огъня.

Но когато турнах съчките в огъня, те размахаха крила и изхвърчаха.

Започнаха да ми се карат:

— Та ти не си събрал съчки за огъня, а пьдпъдъци!

Хвърлиха в огъня истински съчки и започнаха да топят зайчата сланина. Напълниха цял волски мех.

Вечерта аз намазах с маста обувката си: на едната обувка три кила, а на другата — едно.

Легнах на чергата и заспах дълбоко.

Но през нощта се събудих от силен шум. Гледам — обувките ми се карат.

— Защо не ме оставяте да спя?

— А защо ти намаза на мене едно кило мас, а на нея три кила? — каза ми обидената обувка.

Едва разделих обувките и отново заспах дълбоко.

Когато се събудих на сутринта, видях, че е останала само едната обувка.

— А где е втората?

— Тя избяга.

През тая нощ беше навалял сняг.

Нахлузих аз едната обувка на двата си крака и се спуснах по следите да гоня беглеца.

Сто дни и сто нощи без отдих гоних обувката.

Една вечер стигнах в едно село. Там имаше весело угощение. Аз седнах заедно с другите гости на трапезата. Слугите поднасяха варено месо.

Изведнъж гледам — моята избягала обувка угощава с варено месо гостите. Обувката-беглец чу моя глас и се обърна. Като ме видя едва не изпусна подноса. Но се направи хитрушата даже че не ме вижда и започна да ме угощава с месо.

Хапнах си хубаво. Но подир яденето много ми се допи. При това денят беше горещ.

Отидох към езерото. Гледам — езерото замръзнало. Не мога да взема никак вода. Но веднага се сетих: свалих главата си, хванах я за косите и като заудрях с нея като с чук, пробих леда. Напих се и тръгнах по степта.

Срещнах дете овчарче. Като ме видя, то завика:

— Вижте го, върви без глава.

Аз се върнах обратно на реката за главата си. Вдигнах я и гледам — в ушите ѝ патици свили гнездо и снесли четиридесет яйца.

Аз се скрих зад гнездото и хванах една.

Беше голяма патица, по-висока от двугърба камила...

— А може би не като камила, а като камилче? — казал ханът, на който везирите, които броели, направили знак, че още две-три небивалици и момчето ще свърши разказа.

— Нека бъде по твоему, хан, но това камилче пасеше върховете на дванадесетметрова трева, — отговорил разказвачът.

— Дали твоята дванадесетметрова трева не е била обикновен пелин?

— Нека бъде по твоему, хан. Но ако от върха на тоя пелин хвърлиш камък, то той ще падне на земята едва вечерта.

— Е, вижда се, че твоят ден е много кратък.

— Нека бъде по твоему, хан, но стадото с овце и агнета през тоя ден премина от единия до другия край на степта.

— Но, тогава твоята степ както се вижда не е по-голяма от кожата на кобилата ти.

— Нека бъде по твоему, хан. Добре че ми напомни за моята кобила. Та, когато се върнах и я оседлах...

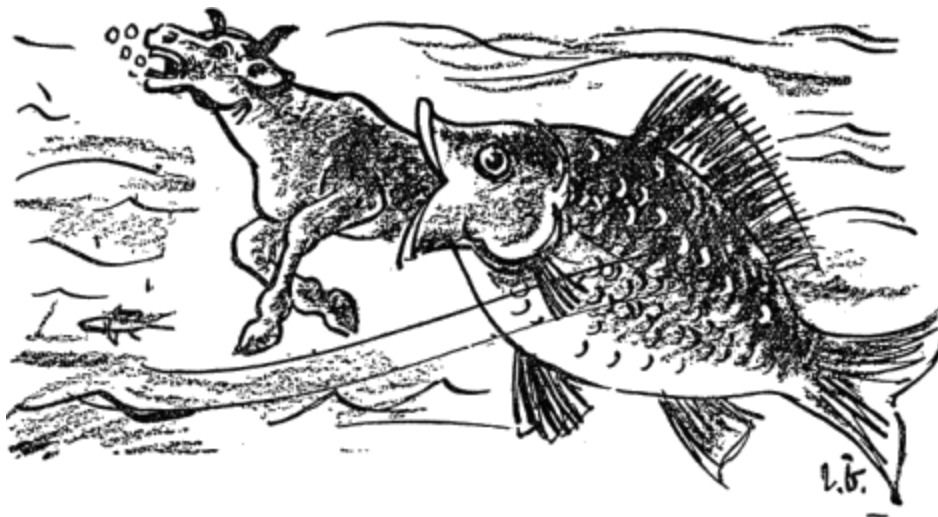
— Та нима ти не си стигнал още до края на приказката? — възкликнал учуден ханът.

— Съвсем не, велики хане, това е само началото, а четиридесетте небивалици ще дойдат по-после...

Жестокият хан се признал за победен, дал на момчето половината си ханство и го оженил за дъщеря си.

КОЙ Е НАЙ-ГОЛЯМ?

В едно степно езеро живеела златиста риба. Тя била толкова голяма, че могла да глътне цял бик заедно с рогата.

В слънчеви дни рибата обичала да се припича на слънце. Изплува отгоре и едва-едва мърда перките си. Дреме.

Веднъж над езерото летял орел. Видял той блестящите люспи на рибата и като стрела се спуснал върху ѝ. Горката риба едва във въздуха разбрала, че това не е сън.

Хвърчал орелът и размахвал криле, догонвайки облаците. А сълзите на рибата се пролели на земята като дъжд.

За да се запази от дъжда един стар овчар се скрил под брадата на един голям козел.

Орелът се спуснал надолу и кацнал на рогата на козела. Стои на рогата и разкъсва рибата.

Овчарят се подал изпод козията брада и погледнал към небето.

В това време из клюна на орела хвъркнала кост и паднала в окоето на стареца. Старецът извикал хора от селото и им казал:

— В окоето ми попадна някаква прашинка.

Овчарят легнал по гръб, а четиридесет души се качили в лодка и заплували по окоето на стареца, за да намерят костта. Извадили я и я

хвърлили на земята.

От костта потекли реки. Цветя и треви поникнали по земята.

Заживял на това място народът добре. Овцете тлъстеели, конете пасели свободно, добитъкът се размножавал.

Но появил се голям звяр. Той започнал да изяжда за една нощ по десетина крави. Никой не могъл да види звяра. Следите му се губели далеч в планината.

Сто най-добри ловци тръгнали да търсят големия звяр. Дълго вървели. Най-послед видели на планината лисица. Голяма лисица: самата тя седи на върха, а краят на опашката ѝ — долу в реката.

Дълго преследвали ловците тая лисица и най-послед я убили.

Одрали кожата ѝ само от едната страна. Не могли да обърнат мъртвата лисица на другата страна. Така половината кожа си останала на нея.

От одраната половин кожа стоте ловци си направили кожуси.

В същата тая степ живеела една великанка. Тя си имала дете и трябвало да му се направи шапка. Великанката отишла при убитата лисица, обърнала я с една ръка и одрала останалата половин кожа.

Докато великанката обработвала кожата, синът ѝ растял. Когато започнали да шият шапката на детето, тая половин лисича кожа стигнала само за половин шапка.

Кой в тая страна на великани е най-голям?

Рибата? Орелът? Козелът? Овчарят? Лисицата? Великанката?
Или детето ѝ?

ЛИСИЦА И ПЪДПЪДЪК

Веднъж лисицата хванала пѣдпѣдѣк.

Разтреперил се пѣдпѣдѣкът и я замолил да го пусне, че няма кой да му изгледа малките.

— Ще те пусна, казала лисицата — но ако ме разсмееш.

— Но нима мога да те разсмея, като ме стискаш със зѣбите си! Пусни ме и ще те разсмея.

Лисицата пуснала пѣдпѣдѣка. Той полетял към една колиба. Подире му тичала лисицата.

Пред колибата стояли дядо и баба. Пъдпъдъкът кацнал на главата на бабата. Дядото видял пъдпъдка и заплашил бабата с пръст да не мърда.

Бабата застанала мирно, а дядото се приближил полека до нея с тояга в ръце. Замахнал с тоягата да убие пъдпъдка, но той подхвъркнал на време и дядото ударил бабата с тоягата по главата.

Бабата се развикала и се нахвърлила на дядото. Започнала се голяма разпра.

Лисицата се разсмяла. Прилетял при нея пъдпъдъкът и я попитал:

— Е, що, разсмя ли се?

— Наистина какви глупави хора. Хайде сега ме изплаши! — казала лисицата.

— Добре, — отговорил пъдпъдъкът и, като размахал късите си крила, полетял в долината.

Лисицата се затичала подире му.

В долината край ручей си почивал ловец с ловджийски орел. Като видял лисицата, той пуснал обучения орел.

Тогава лисицата наистина се изплашила. Бяга тя през долината, а над нея хвърчи орелът и иска като камък да се спусне върху главата ѝ.

Добре че в този опасен момент пред лисицата се мярнала дупка и тя се скрила в нея.

Като отминал орелът, пъдпъдъкът прилетял отново при лисицата и я попитал:

— Е, що, изплаши ли се добре?

Едва сдържайки се, злата лисица отговорила хитро:

— Мило пъдпъдъче, аз се изплаших толкова много, че изведнъж оглушах и с двете уши. Ела по-близо до мене и повтори какво каза.

Пъдпъдъкът кацнал на муцуната ѝ. Тогава хитрушата отвори уста да го сграбчи, но пъдпъдъкът се извъртял и лисицата го хванала за опашката.

Пъдпъдъкът затворил очи и се дръпнал с всичка сила. Изскубнал се той, но опашката му останала в зъбите на лисицата.

От тогава пъдпъдъкът останал с къса опашка.

КЕЙКУВАТ

Живеели седем братя. Те имали съсед на име Кейкуват. Седемте братя били много хитри, но Кейкуват бил по-хитър от тях. Веднъж Кейкуват отишъл при братята и казал:

— Пуснете единствената ми крава във вашето стадо.

— Добре, нека бъде така, — казали братята.

Кейкуват пуснал кравата си в общото стадо. Пасе си в стадото на братята кравата на Кейкуват, а братята негодуват:

— Защо пък ще му пасем кравата на нашия съсед. Да не сме му говедари? Хайде да я убием!

Убили те кравата на Кейкуват и я замъкнали в блатото, а на съседа си казали:

— Кравата ти потъна в блатото и се удави. Отишъл Кейкуват при блатото и започнал да дере кожата на кравата.

В това време към блатото се приближили шест белоглави камили. Хитрият Кейкуват намазал с кръв белите глави на камилите. Скоро при него дошъл един човек и го запитал:
— Не си ли видял шест камили?

— Хей там в падинката лежат камили. Ако са твои, вземи ги, а ако не приличат на твоите, подгони ги към мене.

Човекът разгледал камилите и като не ги познал, подкарал ги към Кейкуват.

— Това не са моите камили: моите са белоглави. Кейкуват метнал кравешката кожа на една от камилите и ги подкарал към дома си.

Седемте алчни братя видели камилите и започнали да се учудват:

— Отгдето взе това богатство?

— Оказа се, че ако накълцаш сърцето и черния дроб на крава и напълниш с тях стомаха ѝ, за него дават много пари на пазара. Но аз поради глупост го продадох евтино: взех само шест камили.

Жадните за богатство седем братя изтичали дома си и заклали всичките си крави.

Направили те както им казал Кейкуват и отишли на пазара да продават стомаси, напълнени със сърце и черен дроб.

Но на пазара само им се смеели и ги подигравали. Разядосани седемте братя се спуснали да търсят измамника.

Но Кейкуват успял навреме да избяга. По пътя той срещнал богат човек на кон. Кейкуват го поздрави, но не се спрял да поговори с него.

— Къде бързаш толкова много? — попитал го богатият пътник.

— Остави се, искат да ме правят хан, а пък аз не ща. Ако искаш да станеш хан, хайде да сменим дрехите си! — отговорил Кейкуват.

Пътникът скочил от коня и се съблякъл бързо. Кейкуват взел под мишка дрехите му и отминал бързо на коня му.

Не успял още богаташът да завърже пояса си и седемте братя налетели отгоре му и започнали да го бият.

Държал се богаташът и мълчал, като все си мислел за прелестите на ханската власт.

Братята го натъпкали в чувал и го замъкнали към реката. Като наближили реката, те започнали да го питат:

— Сега, безделнико, когато започнеш да се давиш какво ще ни кажеш?

Тогава нещастният пътник се изплашил и закрещял:

— Олеле, не ща да ставам хан.

— Там е най-хубавото място за такъв хан като тебе! — се засмели братята и хвърлили чувала в реката.

Изминали няколко дена. Кейкуват, облечен в скъпи дрехи, докарал у дома си голямото стадо овце на богаташа.

Смаяните братя дълго не вярвали на очите си и най-после го попитали:

— Ти ли си Кейкуват? От где взе това богатство?

— Моето добро име е по-добро от богатство.

— Но отгде си взел това стадо овце?

— Защо ми задавате такъв глупав въпрос? Нали вие сами ме изпратихте в тоя щастлив път.

Очите на седемте братя засвяткали от алчност и те започнали да молят Кейкуват да им помогне да стигнат на дъното на реката, та да докарат от там по-големи стада овце.

Кейкуват се съгласил с удоволствие и те всички тръгнали още веднага.

По съвета на Кейкуват, братята натуряли камъни в пазвите си и най-големият от тях нагазил в реката. Като стигнал до дълбоко място, той се гмурнал изведнъж и тоягата му изплувала отгоре.

Кейкуват веднага завикал:

— Помагайте му скоро. Брат ви не може да се справи с овните. Те даже и тоягата са му избутали из ръцете.

Шестте останали братя се хвърлили във водата...

Скоро седем тояги заплували надолу по реката.

Тогава Кейкуват казал:

— В един ден се родиха, в един ден и умряха.

КАК ЛИСА ОЖЕНИ САЛАХБАЯ

Веднъж Лиса си вървяла из гората бавно и предпазливо. Изведнъж ѝ замирисало на печена птица. Лиса се спряла, помислила малко, после се затичала бързо по посока на миризмата. Спуснала се към потока и видяла скоро загасено огнище.

„Тука е имало скоро хора!“ — решила Лиса.

Вдигнала нагоре глава и видяла на едно от дърветата да виси печена птица.

„Сигурно са я забравили. Ей, че ще си хапна!“ — казала си Лиса и даже слюнките от устата ѝ потекли.

Затичала се тя, подскочила и хванала печената птица. Но веднага запискала:

— Олеле, пусни ме!

Ала стоманените пружини на капана я стиснали здраво за краката. Започнала лисицата да се мъчи да се освободи, но напразно. Съвсем отслабнала за една нощ.

На сутринта дошъл ловеца и като видял лова, извикал:

— Добре че ти, кумичке, си се хванала — сега ще поживея.

— Та нима ще забогатееш толкова много от една лисича кожа? — казала лисицата на ловеца.

— Виждам, Лисо, че ти е жал да се разделиш с кожата, — казал ловецът и замахнал върху ѝ с тояга.

— Не ме убивай и аз ще те направя богат: ти ще имаш и добитък и хубава шатра и красива жена.

— Примамлив език имаш, лисанке, но сърцето ти е жестоко.

— Ловецо, ти си по-хитър от мене. Ако те измамя, пак ще ме хванеш и тогава жива ме одери.

— Е, добре, веднъж ще повярвам и на лисица! — казал ловецът и я освободил от капана.

Лисицата побегнала из степта към жилището на богат стопанин. Стигнала в шатрата му и казала:

— Изпраща ме моят богат господар Салахбай да му дадеш дъщеря си за жена.

— Ще му я дам, но искам за нея голям откуп.

— Искай. Но ще ти заплатим със зверове.

— И така може. Докарайте ми петдесет лисици, петдесет вълка и петдесет язовеца.

— Съгласна съм! — отговорила лисицата.

— Добре! — казал богатият стопанин. — С какво да те нагостя сега, кумичке? Ти кумис не обичаш.

— Нагости ме със сурово месо.

Хапнала си Лиса добре и взела и със себе си голям къс месо.

Върви лисицата из гората и ето насреща ѝ се задал гладен вълк.

— Ох, че вкусно месо! Сестричке, дай ми парченце.

— Брей какъв си, аз го нося на децата си, а пък ти ако искаш да си хапнеш добре, събери петдесет вълка, ще ви заведе всичките на гощавка при един познат стопанин и той ще ви нагости славно.

Затичал се вълкът, премята се от радост и вика колкото му глас държи, събира вълци.

Събрали се петдесет вълка и с лисицата напред тръгнаха на гости.

Чул стопанинът как конете запръхтели подплашени и излязъл из шатрата.

Лиса му извикала:

— Отваряй железните врати, приеми вълците и добре ги нагости.

Стопанинът затворил вълците в кошарата и нагостил пребогато сватята лисана.

Лисицата си хапнала добре и пак взела със себе си хубав къс месо. Тръгнала из гората към язовците. Измамила и тях и ги завела при стопанина.

После отишла в гората да събира лисици. Тях тя уговаряла:

— На сватбената гощавка на моя приятел Салахбай ще ни гощават десет дена.

Така тя закарала на богатия стопанин и петдесет лисици, последният откуп, и отишла да доведе жениха.

Отишла Лиса при Салахбай и му казала да се приготви за сватба.

Усмивнал се тъжно ловецът и казал:

— Как ще се покажа пред невестата? Дрехите ми са съвсем изпокъсани, нямам пари да купя подаръци, даже и кон нямам, с който да ида...

— Аз ще те облека с дрехи, по-красиви от които не могат да се намерят.

Лисицата го научила и му помогнала да си ушие от листа и цветя дрехи и тръгнали към невестата.

Жилището на богатия стопанин се намирало на брега на река. Рано сутринта Салахбай и лисицата стигнали до реката.

— Ти стой до реката, а аз ще викам. Като излязат хора из шатрата и те видят, хвърли се във водата и плувай.

Застанал Салахбай до водата, а Лиса завикала:

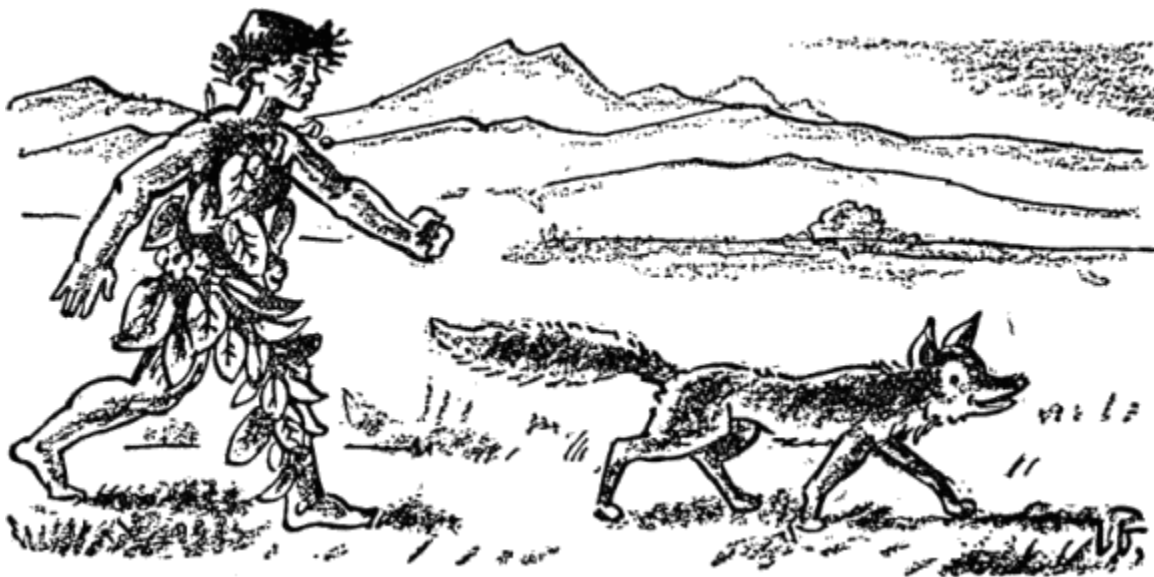
— Помощ, загиваме!

Изтичали хора из шатрата и видели как блеснали златистите дрехи на ловеца.

Плувал Салахбай, а дрехите му се разкъсвали и водата ги отнасяла.

Когато го извадили из водата, Лиса заразправяла на всички:

— Голяма беда ни се случи по пътя: нападнаха ни разбойници, взеха ни скъпите коне и ни гониха чак до тук, но не можаха да ни хванат, защото се изплашиха от вас.

Облекли жениха с кадифени дрехи и хубави обуща.

Направили после голяма сватба. Десет дни яли и пили и на единадесетия ден тръгнали за дома на Салахбай.

Тогава женихът се изплашил вече съвсем и даже искал през нощта да избяга в планината. Но лисицата му казала:

— Върви и се не бой. Сега ще поживеем най-последно добре.

Тръгнали Салахбай с младата си жена, баща ѝ, майка ѝ и гостите. А лисицата изтичала напред. По пътя тя видяла голямо стадо овце.

— Чии са тия овце? — попитала тя овчарите.

— На змея Айдагар, — отговорили ѝ те.

— Ох, лошо ви чака! — заговорила жално лисицата.

— Защо?

— Виждате ли хей там гдето се вдига прах в степта. Идат страшни юнаци. Вашият господар Айдагар е техен враг. Те ще ви убият заедно с него.

Изплашили се овчарите, не знаят какво да правят. А Лиса им казала:

— Не бойте се. Като ви питат чии са тия стада, кажете, че са на Салахбай. Той е приятел на юнаците и те няма да ви направят нищо.

Лиса продължила да бяга по-нататък. Като минала край стадата коне на Айдагар, тя научила и пазачите на конете как да се спасят от страшните юнаци.

И всички овчари, и говедари, и коняри отговаряли на гостите:

— Тия овце са на Салахбай, тия коне са на Салахбай. Вървели гостите и се чудели на голямото богатство на Салахбай.

А Салахбай сам се чудел на голямото си богатство и треперел от страх да не научат за неговата бедност, защото може да го убият заради измамата.

— Да бягаме в планината, докато не са ни още убили! — казал той тихо на Лиса.

— Едно парченце овча тор може да развали цяла кофа масло. Не бъди глупав и стой по-важно на седлото. Богатият язди важно, бедният се клатушка.

Скоро видели те голяма бяла шатра разположена в цъфтяща долина.

— Ето нашата шатра се вижда вече! — завикала радостно Лиса.

Всички конници искали да се спуснат галоп нататък, но лисицата ги спряла и казала:

— Вие почакайте тука, а аз ще ида да приготвя всичко за посрещането.

Лисицата изтичала напред.

Тя се вмъкнала в шатрата на Айдагар и заговорила със сълзи на очи:

— Ох беда, ох каква беда: идат страшни юнаци. Ето ги — търсят те, за да те убият.

Изтичал Айдагар навън и погледнал в степта: вдигал се пушек, сякаш огньовете горят. Изплашил се Айдагар и попитал Лиса:

— Какво да правя сега?

— Мъчно може да се избяга от тях, защото конете им са по-бързи от вятъра. По-добре се скрий в сеното, а пък аз ще кажа, че си избягал.

Змеят я послушал и се скрил в сеното. Тогавя тя подхвърлила в него горяща главня.

Салахбай и гостите видели, че при шатрата гори голям огън и долетели.

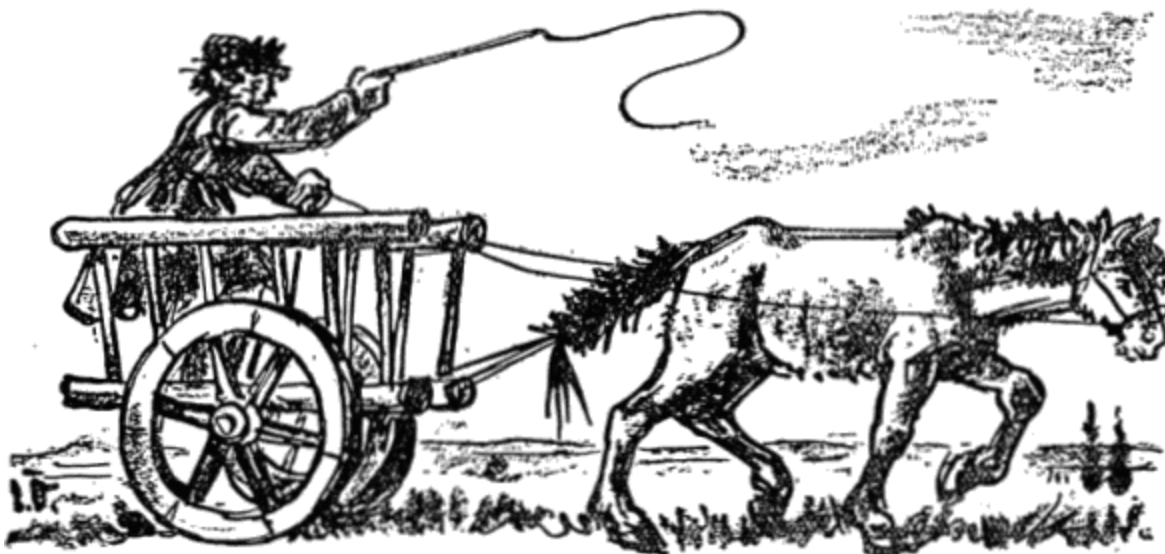
Лиса ги посрещнала с поклони като им предлагала да се освежат с кумис.

Шатрата на змея била натъпкана до горе с каквото поискаш. Змеят изгорял в сеното и Салахбай станал господар на всичките му стада и богатства.

Направили голяма и хубава сватба. Десет дни гостите яли, пили и се веселили. После всички се разотишли и Салахбай останал да си живее с младата хубава жена.

При тях останала да живее и хитрата Лиса. На нея не ѝ се искало да се върне в гората, където невиняги се намира прясно месо и където ловците поставят всякакви капани.

ДОКАТО НЕ ИЗРАСТЕ ОПАШКА НА КОНЯ

Живеел някога беден човек. Толкова беден, че нямал дори кон.

Веднъж той се помолил на богатия си съсед да му даде някой от конете си да си прекара нещо. Съседът му дал едно старо конче, а хамути за впрягане не му дал.

— Но как ще впрегна без хамути коня в каруцата? — казал беднякът на съседа си.

А той само се подсмивал:

— Щом не можеш да впрегнеш коня без хамути, заслужава цял живот да ходиш пешком.

Беднякът закарал коня у дома си и завързал опашката му за каруцата. Седнал в нея и подкарал коня.

По равно конят вървял добре, но щом започнал да се изкачва по стръмно, опашката му се обтегнала и се откъснала.

Като видял коня си без опашка, богатият дал бедняка под съд.

Пред съда богатият казал:

— Нека за наказание той човек да ми работи дотогава, докато не израсте на коня ми опашка до земята.

Като знаел, че богаташът ще му даде подкуп, съдията започнал да го защитава. Той започнал да чете присъдата:

„Докато не израсте опашка на коня...“

В това време беднякът показал на съдията изпод дрехата си пълна торба и му прошепнал нещо неразбрано.

Като помислил, че това е подарък за него, съдията се изкашлял и отново започнал да чете присъдата:

„Докато не израсте опашка на коня длъжен е да го храни той, който е работил с него“.

Беднякът излязъл из съда много доволен. Той яхнал безопашатия кон и като запял весела песен, понесъл се към дома си.

Но по пътя го настигнал на хубавия си бегач съдията и поискал торбата с подаръците.

Засмял се беднякът, развързал торбата и започнал да изхвърля из нея камъни.

— Камъни! — извикал учуден съдията и се нахвърлил на бедняка. — Защо ме излъга?

— Не, — отговорил беднякът — аз ти показвах торбата като ти казвах, че ако ме осъдиш да върна коня на богатяша и да му слугувам, ще те пребия с камъните, натъпкани в торбата.

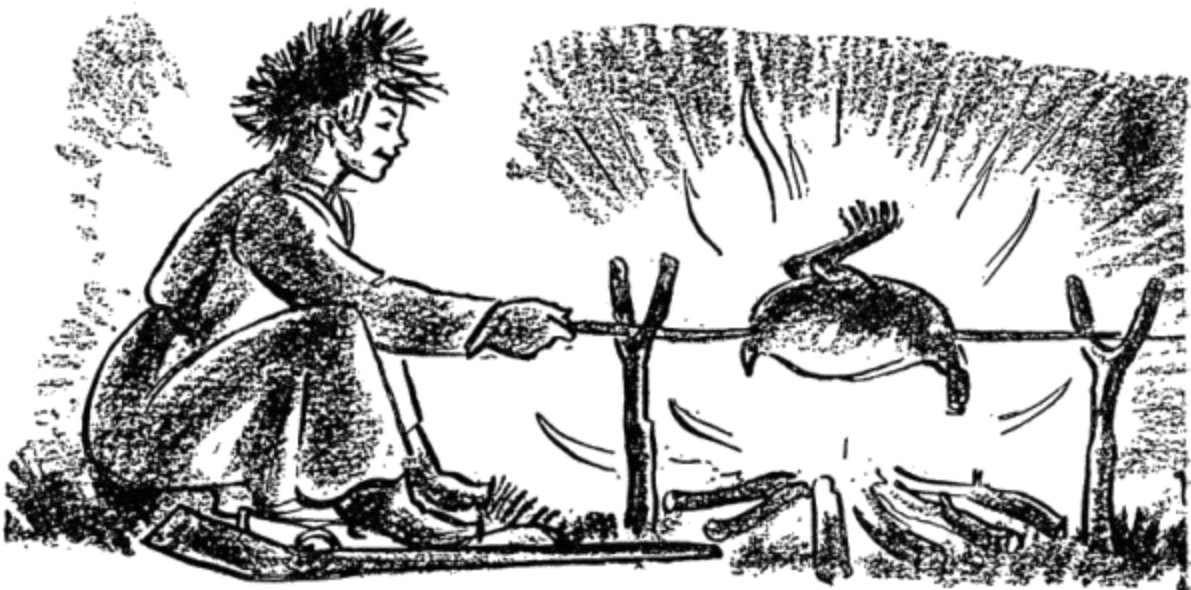
Съдията обърнал коня си и се върнал страшно ядосан, но нямало какво да прави.

ЛОВДЖИЙСКИ СЪНИЩА

Трима ловци убили патица. Върнали се уморени в ловджийската колиба. Като започнали да делят лова, най-хитрият от ловците казал:

— Какво ще я делим една нищо и никаква патица. По-добре да легнем да спим и гъската да получи това от нас, който сънува най-хубав сън.

Другите се съгласили. Легнали край огъня да спят.

Когато двамата заспали дълбоко, третият, хитрецьт, очистил патицата, опекал я и я изял цялата. После легнал и заспал.

На сутринта, когато всички се събудили, хитрецьт попитал съседа си:

— Е, разказвай да чуем какъв сън сънува.

— Хубав сън. През нощта дотича при мене кон бегач, аз го яхнах и се понесох напред, като надминах не само другите бегачи, но даже и вятъра.

— Не зная дали си надминал вятъра, но аз летях високо, високо над тебе, качен на чудна птица, а ти подскачаше далеч зад мене, — прекъснал го другият ловец.

— А пък аз, — намесил се хитрецьт — като видях, че единият се понесе на бегача, надбягващ се с вятъра, а другият отлетя на чудната птица, реших че няма да се върнете вече и затова очистих гъската, опекох я и я изядох.

ЧИЯ Е ЛИСИЦАТА

Един ловец дълго преследвал с кучето си лисица. Тя майсторски се изплъзвала, докато най-после се скрила в дупката си. Но точно в това време до дупката се приближил друг ловец и казал:

— Аз отдавна пазя тая лисица.

— Какво! Та затова ли я гоня аз цял ден. Лисицата е моя.

Скарали се двамата ловци, нагрубили се и още малко останало, да се сбият. Но в това време при тях дошъл трети ловец. Тогава двамата ловци му разказали какво се е случило и го попитали:

— Кажи кой е прав? Чия е лисицата?

Той помислил и казал:

— Разкопайте двама дупката и ако убиете лисицата, разделете я така: ако е женска, ще я вземе този, който я е причаквал, а ако е мъжка, ще я вземе този, който я е целил. Но ако я изпуснете — ще бъде моя.

Съгласили се двамата ловци и заработили дружно. А третият ловец отишъл малко настрана и залегнал зад камък, готов за стрелба. Ловците разкопали толкова много дупката, че на два пъти видели опашката на лисицата.

Те завързали кучето, което нетърпеливо се мушкало между краката им и им пречело да работят.

Копали те, копали и по едно време пак се скарали чия е лисицата. А в това време лисицата се мушнала между краката им и побегнала. Но третият ловец я оставил да се приближи, прицелил се и я убил. После я вдигнал и си отишъл, а двамата ловци останали с празни ръце и с отворени уста.

ПАКОСТНИК ЗАЮ

Стар сляп тигър хванал зая.

Но зая не се изплашил, а казал спокойно на тигъра:

— Какво ще се наядеш с мене — трошичка. На тебе ти трябва бик. По-добре ме вземи за водач.

Тигърът се съгласил и зая го повел по непроходими сипеи, скали и дупки. Ходили цял ден и се изморили страшно много. Най-после зая спрял на края на дълбока пропаст и наклал огън да се стоплят, защото било много студено.

Тигърът легнал и скоро заспал. А зая стоял буден и разпалвал все по-силно и по-силно огъня. Козината на тигъра откъм огъня започнала да гори. Той се обърнал и изръмжал на сън:

— М-м-м, горещо...

— Поотмести се малко настрана, ще ти стане студено, — казал заю.

Тигърът не знаел, че лежи на края на пропаст, поместил се и полетял надолу в пропастта.

Заю засвирил весело и тръгнал да си ходи.

Ето ти насреща ловец, презрамил убита лисица.

Заю му викнал:

— Хей там под скалата лежи убит тигър. Иди и му одери кожата.

Ловецът оставил лисицата и се спуснал в пропастта, а заю изтичал по-нататък и казал на овчаря:

— Хей там на пътеката лежи убита лисица. Бързай да я вземеш, докато не я е грабнал някой друг.

Овчарят оставил стадото и се затичал за лисицата. А заю казал весело на вълчицата:

— Овцете пасат сами, бързай.

Вълчицата се спуснала към стадото, а заю извикал на гарвана:

— Вълчетата са сами, можеш да изкълвеш очите им.

Гарванът полетял към вълчетата.

Заю продължил по-нататък. Пред колибата си седяла баба и си предяла вълна. Заю подтикнал и нея:

— Вземи, бабо, гарвановото гнездо — огъня да си разпалиш.

Бабата оставила вълната и се покатерила на дървото да вземе гарвановото гнездо.

Заю пришепнал нещо на вятъра. Вятърът духнал силно и разнесъл вълната на бабата из полето.

В това време ловецът се върнал и като видял, че я няма лисицата, подгонил овчаря. Овчарят подгонил вълчицата. Вълчицата — гарвана. Гарванът — бабата. Бабата — вятъра.

А пакостникът заю се изкачил на един хълм, гледал отгоре и толкова силно се смеел, че от смях горната му устна се цепнала.

Оттогава зайците започнали да се раждат с цепната горна устна.

УМЕН СЪДИЯ

Глупаво камилче избягало в степта. Докато било сито и греело слънце то подскачало и викало весело:

„Крхме-хх!“

Но когато слънцето се скрило, на камилчето му се поискало да посуче млечице и му станало мъчно. А когато в гората завили вълци, то се изплашило много и заплакало. Хукнало из степта и цяла нощ тичало, за да се спаси от вълците. Тая страшна нощ му се сторила по-дълга от целия му живот до тогава.

Но най-после настъпило утро и слънцето отново изгряло. Вълците избягали и се скрили. Зарадвало се камилчето на слънцето, завикало.

Виковете на камилчето достигнали до овчарските колиби и двама души изтичали към него. Камилчето видяло хората и се спуснало към тях с всичка сила. О единия се умилква, към другия се спусне — не може да се нарадва.

— Това е мое камилче! — казал единият.

— Не, мое е! Виждаш, че се върти около мене! — прекъснал го вторият.

Скарали се двамата овчари за глупавото камилче.

Цяла година се карали, но не могли да го разделят. Тогава решили да идат при Едиге, за мъдростта на който се говорело навред

из степите.

Мъдрият Едиге изслушал разпратата им и казал:

— Доведете камилите си.

Когато двамата стопани довели камилите си, Едиге се скрил зад купчина тор и завил като вълк. Камилите вдигнали глави, а камилчето закрепцало изплашено. На вика му из стадото изтичала една камила и започнала да го ближе. Другите камили не мръднали от местата си. Камилчето жадно засукало майчиното мляко.

Мъдрият Едиге извикал стопанина на камилата и му казал:

— Води сега камилата си у дома.

— А ти си лош човек, — казал Едиге на другия.

— Чие мляко би сукало камилчето при тебе? Иди си у дома и помни, че алчността води към всички злини.

ТРИМА БРАТЯ

Живеели някога трима братя. Първият бил Балонотглавко, вторият — Тънковратко, а третият — Клечокрачко.

Живеели бедно. Колкото и да се трудели, не могли да забогатеят. Решили да се разделят, та дано им провърви. А те имали всичко на всичко една коза с три козленца.

Всеки брат взел по козленце, а козата решили да заколят.

Балонотглавко отишъл да донесе вода, за да измият месото.

Като стигнал при реката, на главата му кацнал комар. Той искал да убие комара и се ударил силно по главата. Главата му се пукнала и той умрял.

Дълго го чакали братята му. Най-после Тънковратко отишъл към реката да види какво става. Видял той умрелия си брат и толкова силно въздъхнал, че гърлото му се спукало и той умрял.

Третият — Клечокрачко — недочакал братята си и също отишъл към реката.

Като видял двамата си братя мъртви, той се ударил по бедрата си от учудване и страх.

Но ударът бил толкова силен, че краката му се пречупили и той също паднал мъртъв. Така козата си останала жива.

ХИТРИЯТ КРАДЕЦ БЕКЖАН

У хана се откраднали пари. Мъчно било да се намери крадеца: никой не го видял и никаква следа не оставил.

Тогава ханът заповядал да повикат всички на гости и пред всеки гост да поставят сребърна монета: който вземе монетата, той е крадецът.

Бекжан дошъл и с острия си хайдушки поглед веднага видял поставените пари. Той намазал с восък подметките на обувката си и започнал да обикаля гостите със стомна в ръка, като им предлагал да си измият ръцете преди ядене.

Свършила се гощавката, изчезнали всичките монети, а крадецът не се намерил.

Ханът имал камила, която подушвала къде са загубените неща.

Пуснали тая камила и ѝ казали:

— Намери крадеца.

Камилата обикаляла целия ден около колибите, а през нощта легнала пред колибата на Бекжан. Той я видял, заклал я, а месото скрил.

Ядосвал се ханът, а крадецът си варел спокойно камилското месо и се гощавал.

Ханът искал на всяка цена да хване крадеца.

Той заповядал да окачат на стълб торбичка със злато. От двете страни на площада, гдето бил стълба, поставил пазачи.

Щом видял торбичката със злато, очите на Бекжан пламнали. Искало му се да пипне ханското злато. Но как да го вземе, като сто чифта очи следели за торбичката?

Бекжан взел бял кон и го боядисал от едната страна с черна боя. Ушил си също дрехи от бяла и черна материя. Даже половината от лицето си — едната буза, ухото и половината нос — Бекжан намазал със сажди.

И ето черно-белият конник преминал в галоп през площада, грабнал торбичката със златото и изчезнал.

Когато ханът започнал да разпитва пазачите кой е откраднал златото, оказало се, че петдесет чифта очи са видели бял конник, а другите петдесет — чер конник.

— Бял човек на бял кон открадна златото! — казвали едните.

— Не, чер човек на черен кон! — казвали другите.

— Спали сте вие! — извикал сърдито ханът и заповядал да ги накажат всичките.

Славата на хитрия крадец се разпространила и по другите ханства.

Съседният хан започнал да заплашва:

— Щом не може да се справи с един крадец, значи няма никаква сила. Ще ида и ще завладея ханството му.

Ханът решил на каквато и цена да е да се избави от този срам. И ето той разгласил на народа си:

— Ще дам коне, добитък, овце и дъщеря си ще дам за умния крадец...

Бекжан се научил за това, облякъл се в най-хубави дрехи, оседлал бърз кон и се явил при хана. Зарадвал се ханът и му казал:

— Ще ти дам всичко това, което съм обещал, само ако откраднеш нещо голямо от съседния хан, който ми се присмива.

— Добре, и това може, — отговорил Бекжан.

Ханът нагостил добре Бекжана и накрая го попитал:

— Отгдето си се научил така хубаво да крадеш?

— В твоето велико ханство живееше баща ми. Той имаше стадо добитък, чарда коне и много овце. Но твоите везири го нападнаха и заграбиха всичкото ни богатство. Тогава баща ми се принуди да обикаля чуждите колиби и да краде. Така той се научи да краде добре, но все пак понякога го хващаха. Та аз понаучих нещо от него. Веднъж баща ми ми каза:

„Все пак от тебе няма да излезе добър крадец“.

„Ще видим“, — отговорих аз.

„Добре, да проверим. Ето аз ще открадна една вещ, а ти я върни обратно. Ако успееш да направиш това, тогава добре“ — каза баща ми и ме поведе в гората. Там той намери свраче гнездо. Баща ми се покачи полека и започна да измъква яйцето изпод свраката.

Аз също се покачих подир баща си и докато той вземаше яйцето из гнездото, измъкнах обуцата му.

Слезе баща ми долу, подаде ми яйцето и каза:

„А свраката седи и мълчи, като си мисли, че всичко ѝ е наред“.

Аз се разсмях и отвърнах:

„Татко, а ти се погледни сам и виж дали всичко ти е наред?“.

Огледа се баща ми и като видя, че обувката му са събути, хвърли се да ме прегръща. Плаче от радост и ми говори:

„Желая ти успех. Сега съм спокоен, че ти ще можеш да отмъстиш на хана и на ханските везири, задето ме ограбиха.“

Оттогава аз се усъвършенствувах в хайдушкия занаят и започнах да те крада.

— Добре, — казал ханът. — Ще ти простя всичко и ще изпълня обещанието си, само ми помогни: накажи съседния хан, избави ме от присмеха и заплашванията му с война.

— Бъди спокоен: аз ще открадна самия хан с ханката.

Ханът не повярвал и се учудил:

— А, това едва ли ще можеш да направиш.

— Подир четиридесет дни ще видим! — казал Бекжан и си отишъл.

Още същия ден той отишъл в съседното ханство. По цели дни стоял там в чайната и се запознал с ханските слуги.

Бекжан научил, че ханът се страхува най-много от дявол. Тогава Бекжан купил червеникава козя кожа и накачил навсякъде по нея звънчета.

И ето една нощ Бекжан облякъл козята кожа, промъкнал се в ханските покои и започнал да подскача пред вратата на ханската спалня.

Изплашеният хан излязъл със свещ в ръка и попитал:

— Кой си ти и какво искаш?

— Аз съм дявола. Дошъл съм за тебе! — изръмжал Бекжан.

Изплашил се ханът, побягнал обратно в спалнята и влязъл в голям сандък. Заедно с него и жена му се скрила в сандъка.

Тогава Бекжан заключил сандъка, вързал го здраво с въже и го закарал на своя хан.

Голямо празненство било устроено в чест на изкусния крадец Бекжан.

Откраднатият хан бил подложен на присмех и унижения и бил изпратен съвсем засрамен в ханството си.

А Бекжан станал пръв хански везир. Той забогатял, забравил хайдушкото изкуство и започнал сам да се страхува от крадците.

СЛЕДОТЪРСАЧ

На един човек му избягала от кервана камила.

Той тръгнал да я дири. По пътя настигнал конник. Поздравили се, запушили.

— Изгуби ми се камила, — оплакал се керванджията. — Не си ли я виждал?

— Нали твоята камила е сляпа с лявото око и е без предни зъби?

— Да, да! — зарадвал се човекът. — Но где е?

— Не зная где е. Вчера видях само следите ѝ.

Тогава стопанинът на камилата се разсърдил и обвинил конника в кражба. Трябвало да се явят пред съда.

Конникът казал на съдията:

— Мога да прибавя и друго нещо за тая загубена камила.

— Говори.

— Камилата е била натоварена от едната страна с жито, а от другата е имало буре с мед.

— Тя е, тя е. Крадец! — развикал се стопанинът на камилата.

Даже съдията повярвал, че конникът е крадеца, но все пак го попитал:

— Ти видя ли камилата?

— Не.

— Тогава откъде знаеш всичко това?

— Ето как, — отговорил спокойно конникът. — Че камилата е сляпа с лявото око разбрах по това, че е късала трева само от дясната страна на пътеката.

— А отгде знаеш, че камилата не е имала предни зъби?

— Късайки тревата, тя е оставяла по средата по снопче трева незасегната.

— Е, а откъде знаеш, че е била натоварена с жито и мед?

— Много просто: от едната страна на пътеката бяха накацали мухи по капки мед, а от другата подскачаха врабчета, които търсеха зрънца жито.

— И това е вярно! — възкликнали едновременно съдията и стопанинът на камилата. — Трябваше да се сетим по-рано, а не да те обвиняваме в кражба.

ХУБАВИЦАТА КАМИЛА

По-рано камилата била хубавица. Тя имала разклонени рога и дълга рунтава опашка.

Веднъж камилата отишла на реката да пие вода. Но тя по-малко пиела, а повече се любувала на себе си, като се оглеждала във водата.

Изведнъж при нея дотичал еленът.

— Ех, камило, каква хубавица си ти! А аз — грозотия.

— Но какво ти е, приятелю, — попитала го камилата.

— Мила камило, трябва да отида днес на гости. Дай ми рогата си само за една вечер, — помолил се еленът.

Камилата го съжалила и му дала рогата си.

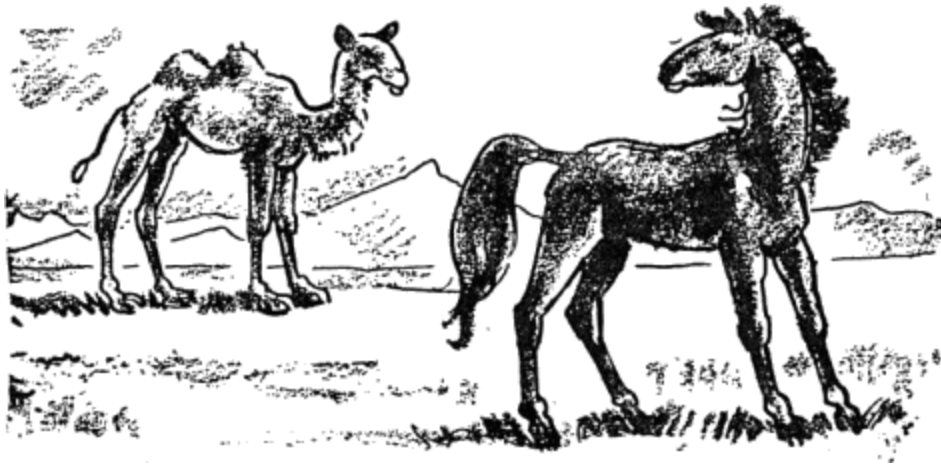
В ония времена конят нямал опашка и бил много грозен. Изтичал той веднъж при камилата и я помолил да му даде за един ден черната си копринена опашка. Камилата се смилила и над него и му дала опашката си.

Минали дни, недели. Еленът и конят не връщат на камилата рогата и опашката ѝ. Когато поиска от елена рогата си, той насмешливо ѝ отговаря:

— Ще ти върна рогата, когато опашката ти израсте дълга до земята.

А когато си поиска опашката от коня, той отвръща:
— Ще ти върна опашката, когато ти израснат рога.

И до сега, когато пие вода от реката, камилата постоянно се оглежда: тя все още чака своите длъжници да ѝ върнат рогата и опашката.

ДОБРИЯТ СТРЕЛЕЦ

Живеел в степите мъдър овчар. Веднъж при него дошли двама ловци с убита лисица.

— Аз я убих! — казал първият.

— Не, аз! — прекъснал го вторият.

Овчарят взел в ръцете си лисицата, разгледал я и видял, че тя е убита с един куршум в главата, а втори куршум е опърлил космите на опашката ѝ.

— Добър стрелец я е убил, но кой е от вас, мъчно може да се познае, — казал им овчарят.

— Аз улучвам монета, хвърлена нагоре! — казал първият.

— Аз не съм опитвал да стрелям по монети, но мога да убия хвърчаща лястовица.

— Имате ли синове? — попитал ги овчарят.

— Да, голямото щастие не отмина нашите домове, — отговорили ловците.

— Тогава добре. Оставете пушките си тук и елате утре със синовете си. Ще се опитам да разреша разпратата ви.

На сутринта, когато ловците дошли със синовете си, овчарят ги попитал:

— Вие навярно сте убили лисицата, когато е дебнела лов?

— Не, аз я убих в пълен бяг! — извикал първият.

— Добре, — казал мъдрият овчар, взел лисицата и я сложил на главата на сина на тоя ловец.

— За тебе, улучващ подхвърлена монета и окото на бягаща лисица, няма да бъде мъчно да улучиш мъртвия лежащ звяр на главата на сина ти.

Ловецът взел пушката и започнал да се цели, но не се решавал да стреля. Овчарят се приближил до него и му казал:

— Тъмната нощ няма очи и твоето самохвалство няма граници.

Тогава овчарят преместил лисицата на главата на другото момче и казал на баща му:

— Хайде сега опитай ти. Ловецът вдигнал пушката и веднага гръмнал.

Първият ловец, който се отказал да стреля, изтичал до лисицата и като я разгледал, извикал:

— Но на лисицата няма втора рана.

А добрият стрелец казал в отговор:

— За да не развалям кожата, аз се прицелих в старата рана.

Но съперникът му, завистлив и зъл човек, не повярвал това и разчоплил раната на лисицата. Но там намерил само един куршум.

— Той е голям измамник, а не добър стрелец и е пуснал куршума във въздуха! — развикал се първият ловец.

Народът, който се бил събрал да чуе решението, гледал с недоумение. Първият ловец продължавал да разправя:

— Нима вашите ръце няма да се разтреперят, когато вие, като се целите в лисицата, сложена на главата на сина ви, видите разплаканите очи на родното си дете? Ето защо аз не стрелях, но не исках да стрелям и във въздуха като тоя измамник.

Народът почти повярвал на това обяснение. Даже вторият ловец бил учуден и помислил за себе си: „Дали днес и моята ръка не е

потреперила? Но струва ми се, че аз видях смеещите се очи на моя син и не се страхувах“.

В това време любимият му син, не обръщайки внимание на никого, намерил нож и искал да разпори лисицата.

— Какво искаш да правиш? — попитал го мило овчарят.

— Да извадя куршума от лисицата. Тя сигурно го е глътнала от злоба, — отговорило момченцето.

— Не търси в лисицата. Там го няма. Момченцето се изправило, хвърлило лисицата в краката на стария овчар и завикало:

— Ти лъжеш, дядо!

Горещи сълзи на обида бликнали като ручей от очите на момчето. То хванало един косъм от главата си и извикало на баща си:

— Отрежи с куршум тоя косъм.

Но когато бащата вдигнал пушката, синът отново извикал:

— Чакай, те пак няма да повярват, ще кажат, че си стрелял във въздуха, а аз сам съм откъснал косъма... Мъдри овчарю, ела при мене и сам дръж косъма.

Овчарят се приближил бързо до него и казал:

— Ето куршумите на твоя баща и на неговия неприятел! — и той извадил из джоба куршумчетата.

Тогава всички разбрали, че мъдрият овчар още вечерта е извадил куршумите от патроните на ловците.

Усмивка като слънце веднага изсушила сълзите на момченцето.

— Прости ми. Да бъде щастлив мъдрият ти живот! — казало то.

— Нека се сбъднат думите ти, излизаци из младите ти уста, които не знаят що е лъжа! — отговорил овчарят.

В това време завистливият съперник на добрия стрелец се метнал бързо на коня си и избягал в степта.

Подир него се понесли проклятията и присмеха на насъбралия се народ.

БОГАТАШ И ОВЧАР

Живеели в степта двама брата бедняци. За да могат да преживеят някак, по-големият брат се пазарил при един богаташ за овчар.

Той се пазарил така: ако се откаже от каквато и да е работа, която го накарат, няма да получи за труда си нищо, а ако богаташът макар само веднъж му се разсърди, то овчарят може да вземе за себе си половината от господарската стока.

Работникът служил през цялата година добре.

Наближило време за заплащане. Тогава богаташът започнал да хитрува.

Веднъж той казал на работника:

— Сутрин ще доиш кравите, през деня ще събираш сушена тор за гориво, а вечер ще ми кърпиш дрехите.

— Ти, господарю, навярно си се побъркал — караш ме да върша женска работа.

А богаташът се подсмивал — той вече не един бил изигравал по тоя начин.

Беднякът се отказал да работи и се върнал у дома си, без да получи нищо за труда си през цялата година.

По-младият брат изслушал разказа на брата си и отишъл при богаташа да се пазари. Той се пазарил да работи пак при същите условия.

Стопанинът му дал да пасе стадо овце.

Още през първия горещ ден той ги закарал далеч в степта и три дена не ги водил на водопой. После закарал овцете на високия бряг на реката.

Овцете видели водата и започнали да скачат в нея. Така цялото стадо се издавило. Като научил за това, богаташът започнал да се кара на работника.

А овчарят му казал усмихнат:

— А, господарю, щом се сърдиш — давай сметката. Според условията, богаташът трябвало да даде на работника половината от стоката си, а пък не му се давало.

Господарят заклал два овена и ги сложил в торба. А овчарят го извардил, извадил овните и сам се скрил в торбата.

През нощта господарят праметнал торбата през рамо и се отправил по-далеч в степта, за да се скрие от работника.

Върви и сам си говори:

— Добре, че се освободих от тоя работник.

— Не, не си се още освободил! — пришепнал на ухото на богаташа овчарят.

— Проклето ухо! — извикал богаташът и го отрязал.

Но работникът започнал да шепне на другото му ухо. Тогава богаташът отрязал и него.

Богаташът се приближил до реката и развързал торбата. Когато отвътре излязъл работника, богаташът се направил, че не се учудва.

Приготвили се да спят на високия бряг.

— Ти легни от края, — казал богаташът на работника.

— Добре! — отговорил той.

Но през нощта работникът се преместил на друго място.

Богаташът искал да го бутне в реката, но сам паднал и потънал.

КАНБАК-ШАЛ

Старият Канбак-Шал живеел с жена си в стара продупчена колиба. Те нямали нито добитък, нито овце. Имали само една пъстра котка. Когато жената предяла прежда, котката-пъструшка тичала, играела, като побутвала бабата с опашката си. Дядото по цял ден ловял риба на езерото.

Веднъж той се връщал у дома си, като носел нанизана на връв наловена риба. Срећнала го лисана.

— Дай ми риба! — казала му лисицата.

— Не може, лисанке, у дома ме чакат бабата и котката гладни.

— Дай, или ще ти взема всичката риба.

Изплашил се старецът и дал на лисицата шаранче.

Изяла лиса шаранчето и се облизала — много вкусно.

— Още ми дай, по-голяма риба, иначе ще извикам злите великани.

Канбак-Шал се изплашил и хвърлил на лиса малка костелива рибка.

Разсърдила се тогава лиса, затичала се и извикала злите великани. Не успял дядото да направи и две крачки и пред него застанали трима великани.

— Свърши се с тебе, дядко, от тука жив няма да си идеш.

А дядото им казал:

— Нямам време да се разправам с вас: у дома ме чакат гладни бабата и пъстрата котка.

Спуснали се великаните към дядото, но той им извикал силно:

— Нима не ви е скъп живота?

Великаните отпуснали ръце учудени.

— Най-напред да премерим силите си. Тогава ще видим кой ще си иде от тука жив! — казал храбро дядото.

— Може и така, — съгласили се великаните.

— Кой от вас може с краката си да избие от земята мозък? — казал на великаните дядото.

— Трябва да се опитаме! — отговорили те.

И ето започнало се състезанието.

Злите великани, обути в железни обуца, изкопавали цели дупки, разтрошавали грамадни скали, но не могли да избият от земята мозък.

Когато се уморили вече много, дядото ги завел при езерото. Там той намерил патешко гнездо с яйца и го ударил силно с крак. Пръски от яйцата се полепили по очите на злите великани. Тогава те се поклонили на силния дядо и го поканили на гости у дома си. Нагостили го добре и го помолили да иде за вода.

Взел дядото тежката празна кофа и едва я замъкнал до кладенеца. Взел пръчка и започнал да подкопава кладенеца.

Минало се дълго време великаните изгубили търпение да чакат и отишли при кладенеца.

— Какво правиш тук толкова?

— Искам да закарам водата до колибата, та да не се мъчите да пренасяте.

Изплашили се великаните, че водата ще залее колибата им, гребнали вода с кофата и я занесли в колибата.

После дали въже на дядото и му казали:

— Изскуби две дървета и ги донеси за огъня. А дядото едва-едва замъкнал въжето до гората. Чакали, чакали великаните да се върне дядото, па като не могли да го дочакат, отишли подире му в гората.

Намерили го прегърнал едно дебело дърво, стои и размишлява, а с въжето обхванал много дървета.

— Какво си намислил да правиш? — попитали го великаните.

— Всичките дървета, които съм обвързал с въжето, ще занеса в колибата...

— А защо си прегърнал това дебело дърво?

— Мисля, към слънцето или към месеца да го хвърля. Жал ми е да съборя слънцето, а пък и месеца ми се иска да остане.

— Ах, остави ги! — започнали да го молят великаните и сами изскубнали по едно-две дървета заедно с корените и ги занесли в колибата.

Вечеряли. Легнали да спят. Хъркал нарочно дядото, а сам слушал какво си говорят великаните.

— Силен старец, опасен човек, трябва да го убием.

Единият великан изострил сабята си и ударил върху дядото с всичка сила. Изхвъркнали искри. Сабята се разтрошила на малки парченца. Тогава великаните започнали да секат стареца с ножове.

Когато всичките ножове се изпочупили, великаните легнали да спят. А дядото, който бил турнал на леглото си под завивката каменната чутура, се бил скрил в ъгъла под натрупаните дърва.

На сутринта дядото казал на великаните:

— Добре спях, само през нощта изглежда че са се вмъкнали комари и ме хапаха малко.

Спогледали се злите великани и поклатили глави изплашени.

Тръгнал дядото да си върви и поканил великаните да му дойдат на гости.

Като стигнал у дома си, дядото накарал жена си веднага да турне тръстики под покривките на одъра.

Ето и гостите дошли и седнали на одъра. Едва се помръднат на одъра и тръстиките зашумят.

— Какво си турнал под одъра си? — попитали великаните стареца.

— А, нищо особено — кости.

— Какви кости?

— На моите врагове.

Спогледали се великаните: станало им не много весело. А през това време дядото казал на бабата шепнешком, но така, че гостите да могат да чуят:

— Единия великан ще сварим сега, а ако не стигне, може и втория, а третия ще оставим за утре.

Изплашили се злите великани и избягали от колибата. Бягат великаните и се оглеждат: не гонят ли ги? А насреща им се задала лисана.

— Защо сте се запъхтели такива?
Те ѝ разказали за страшния старец.
Лисицата се разсмяла и им казала:

— Що за глупост! Тоя дядо е такъв страхливец, че аз много пъти съм му вземала рибата.

Придумала лиса злите великани и ги повела обратно да накажат дядото. А дядото ги видял и завикал:

— Благодаря ти, лисо, че ги водиш обратно. Иначе щяхме да останем с бабата гладни.

Злите великани хванали лисицата и я убили, а сами избягали. Дядото се приближил до мъртвата лисица и казал:

— Сега вече не се боя от тебе, макар и да лежиш с отворена уста.

Дядото одрал кожата на лисицата, продал я и си купил овчица. Овцата родила две агънца. Пораснали агънцата и станали също овце. Те родили по две агънца. Така дядото скоро завъдил десет овце. После станали сто и най-после — хиляда овце с овни.

Дядото пасял в степта стадото си. Бабата дояла овцете, от млякото правела сирене, от вълната — черги.

Добре си живеели те в новата палатка — дядото, бабата и пъстрата котка.

ЯСНОВИДЕЦ

В едно село живеели двама братя: единият богат, а другият — беден.

Богатият имал няколко ергелета коне, а бедният само един кон.

Когато подкарали конете на пасището, беднякът пуснал своя кон заедно с конете на богатия си брат.

Подир няколко месеца докарали конете обратно в селото. Конете на богатя били охранени, с лъскава козина, а конят на бедняка — слаб, с белези по гърба.

Един от овчарите се приближил до бедния брат и му казал тихичко:

— През всичкото време на твоя кон язди синът на богатя, твоят племенник. Само не казвай, че аз съм ти казал, а кажи, че си видял това на сън.

Отишъл беднякът да се оплаче на брата си от неговия син.

— Откъде знаеш, че синът ми е яздил на твоя кон?

— Видях това на сън.

— А, така ли, значи ти си ясновидец? Ще видим, ще проверим дали това е наистина така, — казал богатият брат.

Наскоро подир това се случило да се изгуби на хана най-хубавият му кон. Търсили го навред из степите, но даже и следите не могли да му намерят.

Тогава богатяшът казал на хана, че брат му е ясновидец.

Извикал ханът бедняка при себе си и му казал:

— Изгуби ми се сивият бегач — любимият ми кон. Легни, заспи и узнай, где е конят ми.

Ясновидецът поискал от хана да му даде отделно жилище и няколко дена срок. Ханът се съгласил.

Беднякът заживял в богатото жилище, ядял месо до насита, пиел кумис от ханските кобили и мечтаел за вечен щастлив живот.

Минали няколко дена.

Но ханът започнал постоянно да го пита:

— Е, що, не видя ли коня ми на сън?

— Не, но навярно скоро ще го видя! — отговорил беднякът и още през първата тъмна нощ избягал.

Като се страхувал да не го настигнат, беднякът преминал през голямо блато и достигнал до една висока долина. Но каква била изненадата му, когато там случайно се натъкнал на изгубения хански кон, който се разхождал свободно по ливадата.

Беглецът-ясновидец яхнал коня и го закарал на хана.

Ханът наградил ясновидеца с богати подаръци и го пуснал да си иде.

Славата на бедняка-ясновидец се понесла по цялата степ.

Изминала се година. У хана нова загуба: крадци откраднали сандък със злато.

Ханът пак извикал ясновидеца.

Но още преди да стигне до ханските шатри, по пътя го пресрещнали двама души, паднали пред него на колене и му се замолили:

— Ние откраднахме златото, но като крадахме, не се сетихме за тебе. Смили се над нас: и ние имаме деца. Ще ти кажем къде е златото, но не ни издавай.

— Добре! — отговорил ясновидецът.

Крадците му показали дървото, под което били закопали сандъка със злато.

Пристигнал беднякът при хана, поживял там добре няколко дена и после казал къде се намира златото.

Подир това славата на бедняка-ясновидец се разнесла по цялото ханство. А ханът не искал вече да го пусне да си иде у дома.

Веднъж ханът хванал скакалец и като го стиснал в ръката си, попитал ясновидеца:

— Какво хванах?

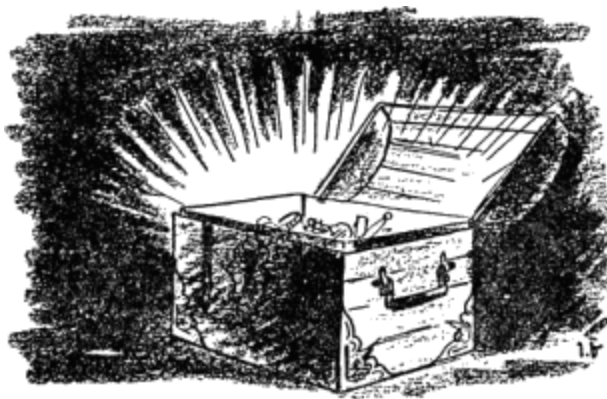
— Веднъж подскочи, два пъти подскочи, а третият път падна в дупка! — казал беднякът на глас, като мислел за себе си.

— Вярно! — казал ханът и пуснал от ръката скакалеца.

Но тука вече беднякът не издържал и разказал на хана как е станал ясновидец.

— Моля ти се, могъщи хане, пусни ме да си отида у дома! — замолил се накрая бедният ясновидец.

Отначало ханът се разсърдил, но после се разсмял, смилал се над нещастния бедняк, наградил го добре и го пуснал да си иде дома.

ТРИМА КРАДЦИ

Един човек повел да продава на пазара магаре и коза. Той се качил на магарето, а козата тичала подире му, вързана за опашката на магарето. На шията на козата звънял звънец.

Трима крадци видели човека и решили да му откраднат козата, магарето и дрехите.

Първият крадец се приближил незабелязано отзад, отвързал козата, откачил звънеца от шията ѝ и бързо го завързал за опашката на магарето.

Човекът си вървял, слушал звъна на звънеца и си мислел, че козата тича отзад.

Вървял той така дълго, но по едно време се обърнал и видял, че козата я няма. Спрял, слязъл от магарето и започнал да си говори:

— Ето ти чудеса: звънецът завързан на опашката на магарето. Вярно, козата ми е хитра, но чак пък такива работи още не е правила.

В това време към него се приближил вторият крадец и го попитал:

— Какво се е случило?

— Изгуби ми се козата.

— Но аз видях твоята загубена коза.

— Где?

— Ей там в гората един човек водеше козата ти.

Зарадвал се стопанинът и започнал да моли крадеца:

— Подръж малко магарето, а аз ще изтичам да догоня човека с козата ми.

А крадецът уж се отказва:

— Но аз нямам време, трябва да си ходя дома.

— Не, моля ти се, помогни ми да стигна крадеца.

Крадецът се съгласил и останал с магарето.

Излъганият стопанин дълго ходил да дири козата си, а когато се върнал, не намерил на пътя и човека с магарето.

Върви и се ядосва човекът. Вместо да намери козата, загуби и магарето.

А третият крадец седнал на пътя при реката и нарочно плаче.

— Защо плачеш? — попитал го стопанинът на козата и магарето.

— Как да не плача: легнах да си почина, а кесията с парите ми се измъкнала и паднала във водата. Аз не мога да плувам. Помогни ми да я извадим из водата и ще ти дам половината от парите! — отговорил му третият от крадците.

Човекът с радост се съгласил, съблякъл се и скочил в реката. Той се надявал да намери кесията с парите, та по тоя начин с получената награда да покрие загубата на козата и магарето.

Но докато той се гмуркал под водата и дирел, крадецът събрал дрехите му и избягал.

Така нещастният човек останал и без дрехи, но сигурно и крадците не са били щастливи, защото никой не е видял добро от кражба.

ХАТИМХАЙ И ВЕРНИЯТ МУ КОН

Кой не знае Хатимхай!

Кой не е слушал песни за неговия чуден кон.

Славата му се носи заедно с вятъра из степта.

А как се създаде славата за Хатимхай и коня му, това малцина знаят.

Ето как се случи това.

Веднъж съседното село било нападнато от врагове.

Хатимхай заедно с другарите си се спуснали в защита на съседите. Но в бързината той не намерил своя кон, а оседлал тригодишно младо конче.

Препускал Хатимхай и мислел: „Защо избързах? Ще загина с тоя кон“.

Но младият бегач раздувал ноздри и препускал най-отпред. Скоро настигнали враговете и се започнал бой. Но в това време на враговете дошла помощ и Хатимхай и другарите му били заловени в плен.

През нощта, когато Хатимхай лежал със завързани ръце и крака, конят му запръхтял.

Хатимхай подсвирнал. Конят се приближил до него. Бута конят с муцуната си Хатимхай — ставай, казва, и се яхай.

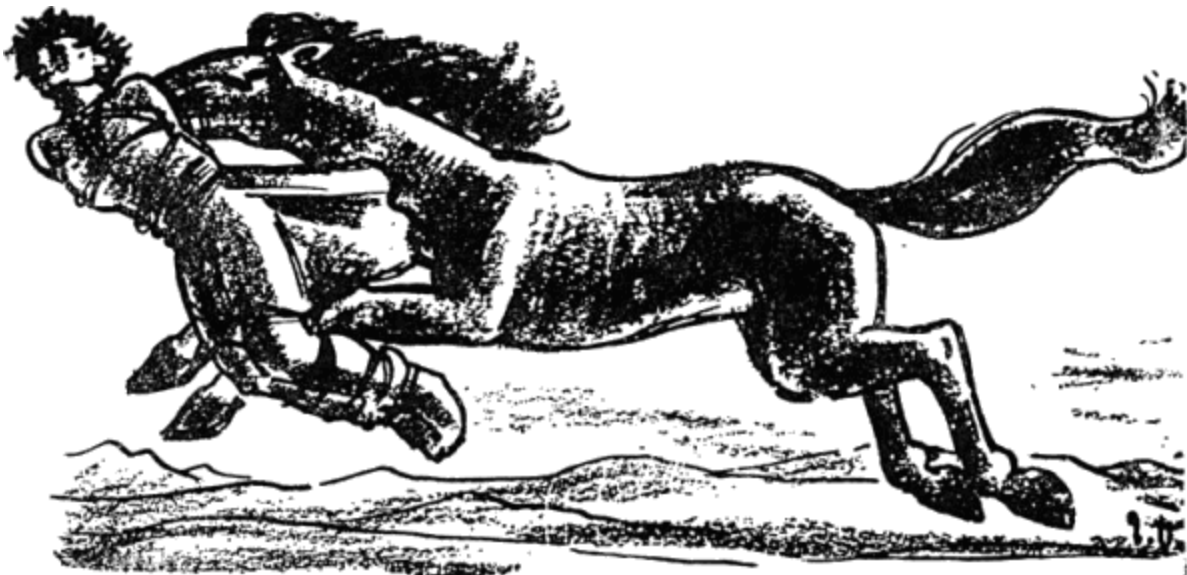

Но свързаният Хатимхай само се преобърнал от гръб на страната си. Тогава конят легнал на земята и отново заръмжал тихо: „Качи се и ще се понесем към дома“.

А Хатимхай хапел със зъби стремената и от безсилие ронел сълза подир сълза.

Пазачите чули шум и вдигнали тревога.

Тогава конят хванал със зъби свързания Хатимхай и се понесъл в степта.

Враговете яхнали най-добрите си коне и се спуснали да гонят бегълците.

Но напразно. Младият бегач се понесъл като вихър през реки, долове и възвишения като стискал със зъбите си здраво въжетата, с които бил завързан Хатимхай.

Най-после стигнал родното село и се спрял пред колибата на Хатимхай.

Цялото село заплакало от радост.

Още същата вечер народният певец съчинил песен за коня на Хатимхай и я изпял. Всички се разплакали отново: деца, възрастни, старци и самият Хатимхай.

Славата на коня полетяла по степта от колиба на колиба.

Намерили се хора, които дошли при Хатимхай и го молели да им продаде своя необикновен кон.

— Нима конят не е по-добър от безразсъдния човек, който си мисли, че може да се продаде най-верен другар? — отговарял Хатимхай.

Един богаташ предлагал за коня на Хатимхай цяла чарда коне, стадо овце, палатка с всичко в нея и сестра си хубавица.

Но Хатимхай, верен на своя кон, само се усмихвал и клател отрицателно глава.

Богатият младеж изгубил съня си и по цяла нощ ходел около селото, като се мъчел да открадне прославения бегач. Но Хатимхай и другарите му пазели грижливо бегача и богатият младеж не могъл да го открадне.

Радвали се другарите на Хатимхай.

Но враговете винаги са повече, отколкото другарите, особено при слава. Тогава и под възглавката си ще намериш неприятел.

Наговорили хана, че Хатимхай продава коня си. Ханът изпратил пратеник и му заповядал да купи коня.

— Конят ми е по-скъп от живота! — казал Хатимхай на ханския пратеник.

Но нима ханът има сърце? Ханската гордост стои над всичко.

— Доведете ми коня или ми донесете главата на непокорника Хатимхай! — заповядал ханът на везирите си.

Хитрите везири знаели, че ако убият Хатимхай или вземат коня му на сила, народът ще роптае. Но ако не изпълнят ханската заповед,

значи да турят главите си под ножа. Затова те решили да постъпят с хитрост, като си казвали пословицата: „Няма хора без крадци, както и планина без вълци“.

Везирите намерили известен крадец, който се наел да достави коня или главата на Хатимхай.

Отишъл тоя крадец в селото на Хатимхай и с усмивка влязъл в колибата му.

Домакинът видял усмивката на госта и не си помислил нищо лошо. Той знаел, че пътникът трябва да бъде посрещнат добре, защото гладният пътник отнася със себе си благополучието на стадото.

Хатимхай угощавал госта с прясно месо и кумис, като предусещал всяко негово желание и го изпълнявал.

От благодарност крадецът решил да не убива стопанина, а само да открадне коня му.

Като ядъл конското месо, гостът говорел:

— Вкусно месо, хубаво и тлъсто.

— Прости ми, скъпи гостенино, — казал Хатимхай — стадото ми пасе далеч и аз не можах да ти заколя тлъст кон, а любимият ми бегач, който ядеш, имаше много жили и мускули.

Даже тоя безжалостен и зъл човек толкова бил трогнат от гостоприемството на Хатимхай, че не могъл да заспи през нощта.

„Нима може да се убие такъв човек? Но нима пък мога да се върна с празни ръце при хана? Какво ще стане с мене тогава?“

С такива мисли крадецът заспал.

А през нощта на крадеца му се присънило, че ханът му отсича главата. Заплакал от страх крадецът. Хатимхай чул плача, събудил се и започнал да разпитва госта:

— Защо плачеш? Какво ти тежи на душата?

— Аз обещах на ханските везири да им заведа твоя кон или да им занеса главата ти. Но вчера ти си заклал коня си, а да те убия не мога.

Изслушал Хатимхай госта си и отговорил:

— Заслужава ли си да се мъчиш за такива дребни работи. Ето ножа и главата ми: отсечи я и я занеси на хана.

Разплакал се крадецът още по-силно и казал:

— Ох, не мога. Не мога!

В това време се събудила жената на Хатимхай и му казала:
— По-добре иди сам заедно с госта и нека ханът да те убие.

Крадецът и Хатимхай тръгнаха заедно при хана. По пътя, когато хората се научавали защо отива Хатимхай при хана, те оседлавали конете и тръгвали подире им.

Зъл бил ханът и горд, но бил и хитър. Той виждал, че народът е обикнал Хатимхай и няма да направи добре ако го накаже.

И затова, когато Хатимхай наближил, ханът излязъл сам да го посрещне, прегърнал го и заповядал да поставят на коня му най-хубавото седло.

От тогава още по-силно се разнесла из степта песента за славния бегач и неговия господар Хатимхай.

СЛАВНИЯТ ЮНАК ЕРГОСАЙ

Ергосай бил толкова беден, че мъчно можело да се намери в степта друг по-беден от него.

Той отишъл веднъж при богатия си съсед. В широкото му жилище миришело приятно. На средата сложен голям съд с варено месо, от което се издигала приятна миризма. Наоколо наредени гости и сладко-сладко ядат.

Ергосай седнал със скръстени крака на прага и запрегльщал слюнките си. Рядко му подхвърляли гостите по някоя оглозгана кост, но често го подигравали:

— Защо не заколиш някое от твоите животни, Ергосай?

Поглозгал кости беднякът, но няма това е храна за здрав човек? Върнал се сърдит с празен стомах в колибата си.

Там, като че нарочно, единственото му животно, едно малко мишле, което живеело в ъгъла, се разпищяло.

Ергосай се разсърдил още повече, хванал мишлето и искал да го убие. Но мишлето му заговорило:

— Каква полза ще имаш ако ме убиеш? Кожата ми не става за нищо, а месото ми е храна за ястреб, не и за човек. По-добре ме вземи за съветник.

— Нека бъде както искаш, — съгласил се Ергосай.

— Ето първият ми съвет, — казало мишлето. — Иди при ковача и му заръчай да ти направи голяма брадва с надпис: „Славният юнак Ергосай е убил с тая брадва триста и седемдесет юнаци“.

Отишъл Ергосай при ковача и му поръчал бравдата. Когато ковачът направил бравдата, с присмех казал на Ергосай:

— Ех ти, славен юнак Ергосай! Ти даже своето мишле не можеш да убиеш, та камо ли триста и седемдесет юнаци.

Разсърдил се Ергосай, че и заради мишката му се подиграват. Върнал се у дома си и се нахвърлил върху нея.

— Не си хаби само брадвата и не си загубвай бъдещата слава, а по-добре иди в степта на юнашкото състезание, — посъветвала го отново мишката.

Ергосай тръгнал по степта. И от село на село се запредавала вестта за славния юнак.

Веднъж, когато спал, при него се приближили няколко юнаци със стадо добитък. Но щом видели брадвата със страшния надпис, те веднага избягали, като оставили добитъка. Ергосай се събудил, подкарал добитъка и го закарал в колибата си.

Оттогава не се свършвало месото в колибата на Ергосай.

Веднъж мишлето заболяло тежко. Разплакал се Ергосай над умиращото мишле.

— Как ще живея аз сега? — питал той.

— Живей все така щастливо и угощавай добре певците и музикантите, за да възхваляват навред твоята сила, тогава славата ти ще трае през целия живот, — казало мишлето и умряло.

Ергосай доживял щастливо до дълбока старост и никога не се свършвало за него тлъстото месо и вкусния кумис.

АЛДАР-КОСЕ

Живеел в степта Алдар-Косе — голобрад хитрец. По-хитър човек от него нямало на света. Навред говорели за него: „Само змията може да надхитри Алдар-Косе“.

В същата тая степ живеел и един богат човек на име Шигай, но заради скъперничеството му народът го наричал повече Чик-Бермес, което значи „не дава нито капка вода“. По цялата степ нямало по-голям скъперник от тоя богаташ.

„Като че съм бил на гости у Чик-Бермеса!“ — казвали хората, когато изпитвали силен глад.

И ето веднъж Алдар-Косе се накарал да иде на гости у Чик-Бермеса.

Хората се смеели над Алдар и му казвали:

— Както с една кучешка кожа не можеш да направиш палатка, така и у Бермеса няма да пиеш айран.

— Добре! — отговорил Алдар-Косе, като подмигнал.

И тръгнал към богатия скъперник.

Дълго вървял Алдар-Косе. Шигай се бил настанил далеч-далеч в степта. Палатката си бил направил сред тръстика.

Как може да стигнеш до там незабелязано, когато даже и заек не може да мине между тръстиката без шум?

Но Алдар е хитър. Той оставил коня си в степта, а сам пропъзлял наблизо до палатката и започнал да хвърля камъни в тръстиката. Отначало на шума на тръстиката поглеждали хора от палатката, но после престанали.

„Навярно вятърът шуми“ — помислили те.

Тогава Алдар-Косе пропъзлял до палатката и погледнал вътре през една цепнатина.

Наоколо били наредени сандъци, украсени с тенекия, облечени с вълнени калъфи. Цялата палатка била постлана с килими, кожи и отрупана с хубави възглавници.

Стопанинът Шигай седял до огъня и пълнел черво с накълцано месо. Жена му приготвявала да пече банички, а дъщеря му чистела гъска. Работник пърлел овнешка глава.

Влязъл Алдар-Косе неочаквано, но не успял да поздрави и хората в палатката скрили всичко, което държали в ръцете си.

— Какво има ново? — попитал Шигай госта.

— По света има много ново, но аз ще ви разкажа за най-новото, — казал усмихнат Алдар. — По пътя към вашата колиба срещнах голяма змия: не беше по-тънка от скритото от теб черво с месо. Взех аз камък не по-малък от овнешката глава, която пърлеше твоят работник, и ударих змията. От удара змията се сплеска подобно на баница, като тая, която се канеше да пече жена ти. Ако всичко това не е вярно, нека ме оскубе твоята дъщеря, както скубеше патицата преди малко.

— Ай-ай! — поклатил глава Чик-Бермес. Но въпреки това съвсем не мислел да нагости госта.

Дълго седели гостът и стопанинът, като водели празен разговор. А месото изпускало толкова вкусна пара, че чак лигите на госта потекли.

Чик-Бермес говорел:

— Кипи, мой котел, половин година.

Като се нагласявал да спи, Алдар-Косе събул обувката си и с тона на богаташа казал:

— Починете си, обувка, до другата година.

„Проклет гост!“ — помислил стопанинът.

„Проклет стопанин!“ — помислил гостът.

Скоро всички в палатката легнали да спят.

Алдар се нагласил по-близо до огъня. Но нима можел да заспи гладен близо до пълния котел с месо?

Когато всички заспали дълбоко, гостът извадил месото из казана и си хапнал хубаво. Ами после? Нали утре ще се събудят всички и ще разберат веднага, че той е изял всичкото месо!

Алдар-Косе полекичка измъкнал една стара обувка на стопанина, нарязал я на парчета и ги турнал в казана. После легнал и заспал дълбоко.

Шигай станал още преди изгрев и погледнал госта. Алдар-Косе се усмихвал на сън.

„Смей се на здраве, а ние ще изядем месото!“ — помислил скъперникът и разбудил своите.

Започнали те да закусват. Дъвчели, дъвчели месото — челюстите ги заболели, а не могли да го сдъвкат.

— Проклет гост! Заради него месото се е преварило, — казал стопанинът и заповядал да нахранят с него кучетата.

Кучетата облизали варената кожа и я захвърлили. Прилетели врани и отнесли парчетата от обувката.

После Шигай поискал да отиде в степта. За из пътя жена му му наляла айран в кожен мех. Той скрил меха под полите на дрехата си и

искал да се измъкне незабелязано от Алдар-Косе.

Но нима можеш да изиграеш хитреца?

Алдар се приближил до скъперника и започнал да го прегръща. Прегръщал го и неусетно отпушил меха с айрана и го навел.

Когато айрана се разлял по дрехата на Чик-Бермес, той със злоба пъхнал меха в ръцете на Алдар-Косе и казал:

— На, пий!

Така Алдар-Косе пак се наял, а Чик-Бермес трябвало да отиде гладен.

Хубаво му е на сития човек да си почива в богатия дом.

Същия тоя ден вечерта стопанинът казал тихичко на жена си:

— Утре ми опечи банички, но по-рано, да не може да види гостът.

Но Алдар вижда и чува всичко.

Когато скъперникът турнал горещите банички в пазвата си и бързал да върви, Алдар-Косе скочил и изтичал при него.

— Е, скъпи стопанино, аз реших днес да си вървя.

Прощава се гостът и здраво прегръща скъперника.

Той не издържал и завикал с цял глас:

— Ой, пари!

И като изхвърлил горещите банички из пазвата си извикал:

— Нека ги изядат кучетата.

— По-добре аз ще ги изям, — казал хитрецьт и подхванал баничките.

Алдар-Косе ядъл баничките и хвалел домакинята:

— Ех, че вкусни банички е опекла стопанката!

Много дни гостувал Алдар-Косе у скъперника. Като го угощавал по неволя, Шигай през всичкото време мислел как да го махне от дома си.

Конят на Алдар-Косе имал бял белег на челото. Алдар-Косе виждал, че стопанинът се сърдел все повече и повече и поглеждал сърдито коня му. Разбрал той, че Шигай е намислил нещо не добро.

Но Алдар изхитрил и тука: той намазал с кал белега на своя кон и налепил с бяла глина на челото също такъв белег на коня на стопанина.

През нощта стопанинът отишъл, убил коня с белега на челото и извикал на госта:

— Ах, Алдар-Косе, с твоя кон се случи нещастие.

Без да излезе из колибата, гостът отговорил спокойно:

— Нарежи го на късове да го сварим.

Едва на сутринта Бермес разбрал, че е убил най-добрия си кон. Но нямало вече какво да се прави, трябвало да се вари месото.

Хитрецьт не се срамувал: избирал си най-хубавите късове. Когато изяли месото на коня, Алдар-Косе решил да си върви. Но много му се харесала дъщерята на скъперника.

Момичето се казвало Шило-Бике.

Хитрецьт решил да изиграе още веднъж скъперника и да отведе дъщеря му.

И ето, когато веднъж Чик-Бермес се качвал на седлото на коня си, Алдар-Косе му казал:

— Е, днес вече си отивам, дай ми само шило: трябва да поправа обувките си.

— Добре, вземи го, — казал стопанинът и тръгнал.

Алдар-Косе влязъл в колибата и казал на жената на Шигай:

— Сега ви напускам, но ще взема със себе си и моята невеста.

— Но няма моят мъж ти дава дъщеря ми?

— Да, ние вече се уговорихме с него. Излез го попитай.

Изплашената жена излязла бързо из колибата и извикала подир заминаващия мъж.

— Нима си съгласен да му дадем Шило?

— Дай, дай! — махнал с ръка мъжът. — Не жали шило, а то тоя хитрец ще ни разори съвсем. Пусни госта, отърви главата си най-послед от него.

Плачела майката като приготвяла дъщеря си, но според обичаите в степта не могла да не послуша мъжа си.

Алдар-Косе качил момичето на коня си и се понесъл из степта.

Късно вечерта Чик-Бермес Шигай се върнал у дома си.

Като научил за последната измама на хитреца, спуснал се да го гони.

Но нима може да се намери Алдар-Косе в степта, гдето са му познати всички пътеки и гдето във всяка колиба има верни другари.

ХИТРИНИТЕ НА АЛДАР-КОСЕ

Във всяка колиба навред из степта се знаят от малки и големи хитрините и поразииите на тоя голобрад Алдар-Косе.

Веднъж Алдар-Косе намерил в степта оглозгана кост, взел я и я скрил в джоба си.

По пътя се отбил в една колиба. Вижда — в казана се вари месо.

— Мога ли и аз да турна една овча плешка да уври? — попитал Алдар-Косе стопанина.

— Може, сложи, — отговорил стопанинът.

— А вашето месо няма ли да изяде моето?

— Ама че го каза! Не бой се: ако го изяде, живо агънце ще ти дам! — отговорил стопанинът, като се смеел над глупостта на госта.

Алдар пъхнал в казана без да го видят намерената кост. Когато месото се сварило, Алдар-Косе извадил своята кост и започнал да вика:

— Вашето месо е изяло моето месо от плешката!

Учудил се стопанинът, но както обещал, трябвало да даде на Алдар-Косе живо агънце.

Алдар взел агънцето и продължил пътя си по-нататък.
Видял богат дом, отбил се в него и останал да ношува.
Като си лягал да спи, той попитал стопанина:

— Мога ли да пусна при твоите овце моето агънце?

— Пусни го.

— А твоите овни няма ли да изядат моето агънце?

— Ха-ха-ха! — разсмял се стопанинът. — Разбира се, че няма да го изядат, но ако пък го изядат, ще ти дам девет овена живи.

Алдар-Косе пуснал агънцето в стадото овце.

През нощта хитрецьт заклал агнето и с кръвта му намазал устата на овните, а на рогата им намятал червата му.

А рано сутринта вдигнал цял скандал:

— Отиде ми хубавото агънце! Твоите овни са го изяли!

Стопанинът се учудил много, но дал на Алдар-Косе обещаните девет овена.

Подкарал Алдар-Косе овните към дома си и се смеел на хорската глупост.

По пътя той видял, че човек пасе два вола. Когато Алдар се приближил до него, човекът го попитал:

— Къде отиваш?

— На сватба. Ако искаш да се повеселиш, то иди, а пък аз ще попаса воловете вместо тебе.

Човекът се съгласил с радост и изтичал да погледа сватбата.

Алдар отрязал опашките на воловете и ги закопал наполовина в земята, а воловете прогонил в гората.

Когато стопанинът им се върнал, Алдар-Косе замахал ръце в отчаяние и казал:

— Не мога да разбера какво стана: подгоних воловете, а те потънаха в земята. Ето, виждаш ли, останаха само опашките им да стърчат навън.

Воловарят искал да хване една от опашките, но Алдар Косе му казал:

— От стари хора съм чувал, че не бива да се дърпат воловете за опашките, защото опашките им ще се откъснат и воловете ще потънат съвсем в земята.

— А какво да правя? — попитал воловарят Алдар-Косе.

— Трябва да се откопаят откъм главата, — отговорил му хитрецьт и се отдалечил бързо.

Копал, копал воловарят, изкопал голяма дупка, а волът все не се виждал.

Разсърдил се той и дръпнал силно опашката. А тя едва се държала в земята. Човекът полетял и паднал по гръб. Лежи той, рита с крака нагоре и вика с цяло гърло:

— Дръжте го, измамника!

Но нима можеш да хванеш в степта вятъра и да намериш Алдар-Косе, който бил откарал вече далеч воловете.

ЧУДНИЯТ КОЖУХ

Настъпила зла и студена зима. През такава зима само в лисичи кожух е топло. А Алдар-Косе мръзвел по цял ден в своето скъсано-прескъсано кожухче.

Тръгнал той из степта. Ръцете и краката му измръзнали, целият треперел, носът му посинял. Как да се спаси от тоя проклет студ. Вятърът свирел и щипел ушите и носа на хитреца.

Никъде из степта не се виждало нито дим, нито колиба. Напразно махал с камшика Алдар-Косе: мършавият му стар кон едва се мърдал.

„Лош кон — дълъг път“ — говорел на себе си конникът и клател глава. „Нито кучи лай се чува даже. Ще трябва далеч да се върви, а в тоя студ и вятър може да замръзне човек“.

Изведнъж гледа — някой язди насреща му. По хубавия бяг на коня Алдар-Косе веднага познал, че иде чорбаджия.

Хитрецьт веднага намислил какво да прави.

Той разгърнал продупченото си кожухче, исправил се и запял весела песен.

Срещнали се двамата конника, спрели конете и се поздравили. Чорбаджията настръхнал от студ в топлия си лисичи кожух, а Алдар-Косе накривил шапка и пухтял също като че се препичал на слънце през горещ летен ден.

— Нима не ти е студено? — попитал чорбаджията хитреца.

— То в твоя кожух е студено, а в моя е много топло, — отговорил Алдар-Косе.

— Какъв е такъв твоя кожух? — учудил се чорбаджията.

— Та нима не виждаш?

— Виждам, че врани са изкълвали кожухчето ти и че в него има повече дупки отколкото здрави места! — присмял се богаташът.

— Та тъкмо това е хубавото, че има много дупки: през една дупка вятърът влиза, през друга излиза. Затова ми е топло на мене. Моят кожух не е обикновен.

„Трябва да му взема този чуден кожух“, помислил си чорбаджията.

„Ще се стопля най-после, ако намъкна чорбаджийската шуба“, помислил си пък хитрецът.

— Продай ми твоя кожух, — казал чорбаджията на Алдар-Косе.

— Не го продавам: без него веднага ще замръзна.

— Вземи в замяна моя лисичи кожух, — предложил чорбаджията.

Алдар се преструвал, че не иска и да слуша, а с едно око гледал топлия кожух, а с другото се любувал на чорбаджийския кон.

— Ще ти дам кожуха си и пари отгоре, — отново предложил чорбаджията.

— Пари не ми трябва. Виж, ако ми дадеш и коня, тогава ще си помисля.

Зарадвал се чорбаджията, съгласил се, съблякъл кожуха си и дал хубавия си кон.

Облякъл Алдар-Косе лисичия кожух, яхнал чорбаджийския кон и полетял из степта надгонвайки вятъра.

Добре му било на Алдар-Косе да препуска от колиба на колиба на хубавия кон в топлия кожух. Във всяка колиба питали хитреца:

— Отгде си взел тая шуба и този кон бегач?

— Аз имах чуден кожух със седемдесет дупки и деветдесет кръпки...

И Алдар-Косе размивал всички, като им разказвал как богатия чорбаджия се нахвърлил на скъсаното му кожухче и му дал своята лисича шуба.

Смеели се хората и угощавали хитреца, а когато смехът прекъсвал, Алдар-Косе винаги повтарял:

— Дали е дълъг пътя или къс, ще познае тоя, който го измине. Горчивото ядене от сладкото различава оня, който го яде.

Издание:

Заглавие: Кой е най-голям

Издател: Книгоиздателство „Никола Ив. Божинов“

Град на издателя: София

Година на издаване: 1947

Тип: сборник; приказки

Печатница: „С. М. Стайков“

Редактор: Ник. Ив. Божинов

Художник: проф. Георги Богданов

Художник на илюстрациите: проф. Георги Богданов

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/6944>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.